

R

O

T

Çukurova

Kültürel Rota Sistemi

Mekansal Planlama Rehberi

Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları - 2014

Bu çalışma, Türkiye Belediyeler Birliği'nin desteğiyle, Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı tarafından yürütölen KÖltür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları – 2014 yılı Rota Programı kapsamında hazırlanmıştır.

Alan çalışmalarındaki katkılarında ötürü Mersin Valiliđi ve Silifke Müze Müdürlüđü'ne, ÇEKÜL temsilcilerine; uzman toplantılarındaki katkılarında ötürü ise Dr. Yusuf Örneđ ve Ersin Demirel'e teşekkür ederiz.

Eylöl 2014

RR O

T A

GİRİŞ

ARKA PLAN

- 10 Kültürel Rotalar
- 20 Türkiye'deki kültür rotaları ve yaklaşım
- 22 ÇEKÜL Yaklaşımı

KURGU

26 Bakış

31 Yaklaşım

38 Strateji

2

YÖNTEM

64 Organizasyon şeması

69 Uygulama ilkeleri

71 Eylem planı

3

GİRİŞ

Yol Haritalarından ROTA Planlamasına...

Günümüzde kültürel ve doğal mirasın korunması ve ekonomik potansiyelin değerlendirilmesi konusunda bir alt başlık olarak gelişen 'rota planlaması', yerel ve özgün değerleri açısından zengin bölgelerin kalkınma politikalarında sıkça ele alınmaktadır. Fiziksel çevredeki geniş kapsamlarına bağlı olarak kültür rotaları, koruma ve işlevlendirme uygulamalarının bölge ölçeğinde ve bütünsel bir anlayışla geliştirilmesine olanak sağlarken, aynı zamanda yerel ölçekte örgütlenme, işbirliği ve sahiplenmenin de önünü açmaktadır.

2012 – 2013 yılları boyunca, Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı tarafından yürütülen Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları Programı'nın devamı niteliğinde, Türkiye'de bölgesel ölçekli rotaların planlanması üzerine çalışılmıştır.

Yol Haritaları programı boyunca sürdürülen bölge çalışmalarında önerilen öncelikli temalardan biri de bölgesel rotaların planlanmasıdır. Bu doğrultuda, 2014 yılı için rota planlaması başlığı üzerinden yeni bir program kurgulanmıştır. 'Alan çalışmaları' ve 'rota planlama rehberi' şeklinde iki aşamalı kurgulanan program kapsamında, gerek doğal ve kültürel mirasın korunması ve sunumunu bölgesel ölçekte destekleyen, gerekse yatay işbirliği zeminlerine ve yerel kalkınmaya olanak tanıyan rotaların planlanması üzerine çalışılmıştır.

ÇEKÜL Vakfı'nın, başta havza çalışmaları, bölgesel yol haritaları ve eğitim projeleri olmak üzere, Anadolu'da bugüne dek yürüttüğü ve hala devam eden koruma çalışmaları, etkin bir örgütlenme ve işbirliği gücünü de beraberinde getirmektedir. Koruma yaklaşımı ve pratikleri düşünüldüğünde, kapsamlı altyapılar üzerine kurgulanması gereken rota planlaması, ÇEKÜL birikiminin bütüncül şekilde değerlendirilebileceği bir çalışma başlığı olarak ele alınabilir.

Kültürel
ROTA

Tanım

Kavramın
gelişimi

Sınıflama

Koruma
ve Yerel
Kalkınmada
Rotalar

Türkiye'deki
kültür rotaları
ve yaklaşım

ÇEKÜL
Yaklaşımı

Amaç

Yöntem

Kapsam

KÜLTÜREL ROTA

Tanım

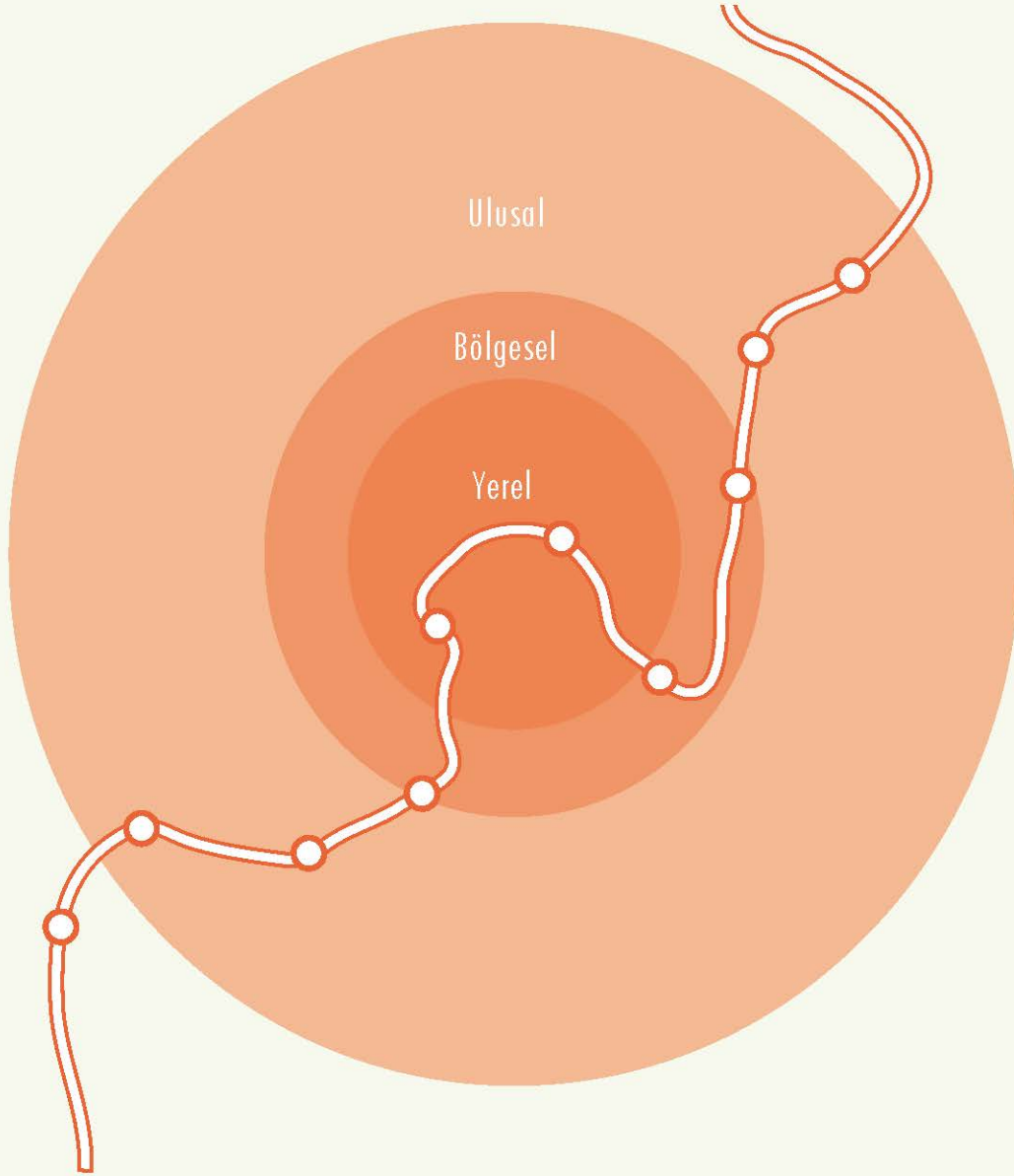
Günümüzde çoğunlukla uluslararası kuruluşlar tarafından çalışılan rota kavramı, “**kültürel rota**” şeklinde ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Kültürel rota;

- Günümüzde yaratılmış veya tarihin bir döneminde gerçekten kullanılmış,
- Üzerinde kültürel ve/veya doğal miras öğelerini taşıyan ve önemini bu miras sayesinde kazanan,
- Koruma, kırsal kalkınma ve turizmin geliştirilmesi gibi amaçlarla geliştirilen,
- Yerel, bölgesel veya ulusal ölçekli bir ulaşım koridoru şeklinde tanımlanabilir.

Gerek geçmişte kullanılmış güzergahlar gerekse günümüzde yaratılmış rotalar üzerinde ortaklaşan temel öğeler:

- Tekil Tarihi Yapılar
- Antik Yerleşimler
- Somut Olmayan Kültürel Miras
- Yaban Hayatı
- Doğal Çevre

“Yeni bir kavram veya kategori olarak kültürel rotalar düşüncesi, bir rotanın kapsamında bulunabilecek diğer kültürel varlık türleriyle (anıtlar, kentler, kültür peyzajları, endüstri mirası vb.) çatışmaz veya çakışmaz. Rota, tüm bu varlıkları sahip oldukları önemi arttıracak şekilde bir sistemde bir araya getirir.” (ICOMOS Kültür Rotaları Bildirgesi, 2008)

KÜLTÜREL ROTA → Koruma
Kırsal Kalkınma
Turizm

Tekil Tarihi Yapılar

Antik Yerleşimler

Somut olmayan kültürel miras

Yaban Hayatı

Doğal Çevre

Kavramın gelişimi

Bugün kültürel rota kavramı üzerine çalışan uluslararası kuruluşların başında UNESCO, ICOMOS ve Avrupa Konseyi gelmektedir. Bu kurumların konuyla ilgili etkinlikleri, diğer bir deyişle kültürel rota kavramının ortaya çıkması ve geliştirilmesi şu şekilde özetlenebilir;

1998

ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi kuruldu.

2002

Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü tarafından 'Ortak Bir Miras: Kültürel Rotalar ve Peyzajlar' web portalı oluşturuldu.

2005

Kültürel rotalar UNESCO tarafından 4 miras kategorisi arasında tanımlandı.

2008

ICOMOS Kültürel Rotalar Bildirgesi yayınlandı.

Sınıflama

Temelde bir ulaşım koridorunu tarif eden rotaların kullanımı; ölçükleri, kapsamları ve amaçları doğrultusunda değişebilir. Buna göre yürüyüş, bisiklet, araçlı tur, tırmanış rotaları gibi örnekler verilebilir. Aynı zamanda kullanıcı profili, zaman, ilgi alanı, zorluk derecesi gibi değişkenler de **rota tasarımı ve kullanımını** etkileyen konulardır.

Dünya ve Türkiye'deki uygulama örnekleri incelendiğinde, rotalar tarihsellikleri açısından iki ana gruba ayrılabilir, bunlar;

1 Tarihî belirli bir dönemde gerçekten kullanılmış ulaşım güzergahları

Uzun süreli, toplu insan hareketi:

İpek Yolu, Haçlı Yolu, Baharat Yolu vb

Bireysel yolculuklar:

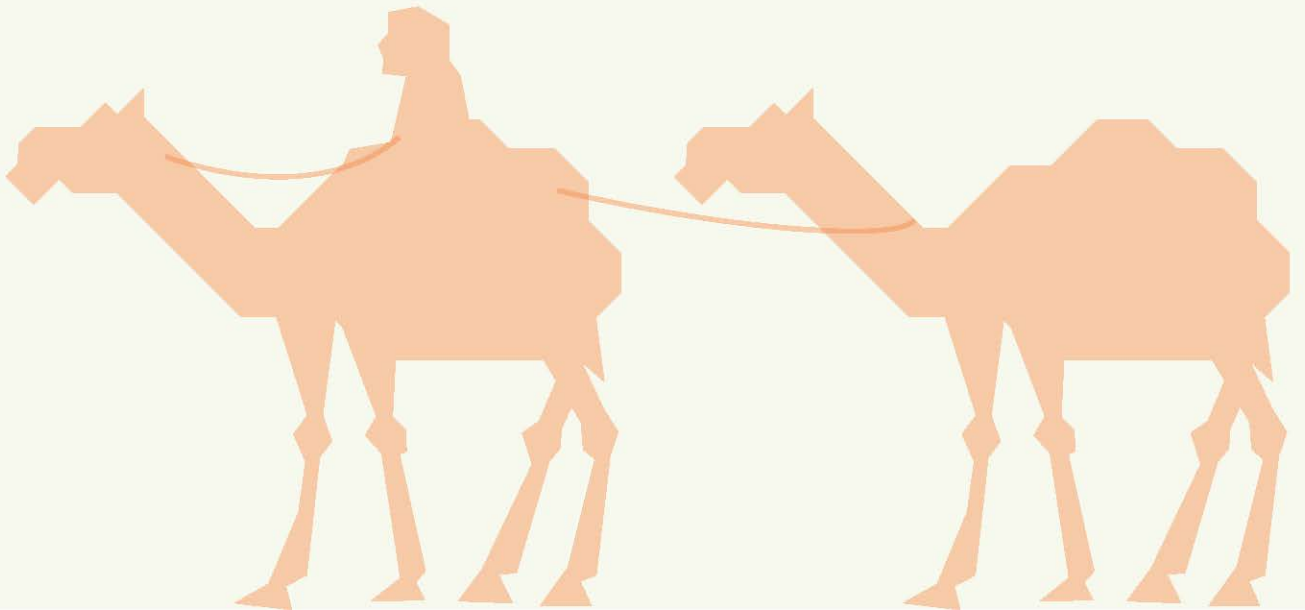
Büyük İskender'in, Evliya Çelebi'nin, St. Paul'un rotası gibi.

2 Çeşitli amaçlarla günümüzde planlanmış rotalar

- Yerel kalkınmanın desteklenmesi
- Alternatif turizmin canlandırılması
- Doğal ve kültürel mirasın korunması

İlk grupta yer alan kültür rotaları aynı zamanda ICOMOS'un tanımladığı kültür rotası kavramıyla da örtüşmektedir. Tarihin belirli bir döneminde ticaret, ibadet, göç, savaş, keşif gibi amaçlarla kullanılmış olan bu rotalar, üzerlerinde düzenli ve toplu nüfus hareketlerine sahne olmuş olabileceği gibi bireysel yolculuklar sonucu tarihe geçmiş de olabilir. Bunun yanında, zaman ve mekanda süreklilik sonucu önemli kültürel etkileşim izlerini de sunarlar.

İkinci grupta yer alan rotalar ise genellikle belirli bir tema etrafında geliştirilen, kültürel ve doğal mirasın temel malzeme olarak kullanıldığı, sanal bir izi takip edebileceği gibi tarihsel yol izlerini de içerebilen, günümüzde planlanmış güzergahlardır. Planlamanın başlıca hedefleri yerel kalkınmanın desteklenmesi, alternatif turizmin canlandırılması, doğal ve kültürel mirasın korunması şeklinde sıralanabilir. Şarap rotası, gastronomi rotası gibi tematik örnekler bu grupta tanımlanabilir.

Koruma ve Yerel Kalkınmada ROTA'lar

Kültürel rotalar, en temelde tekil bir anıt, tarihi bir alan veya doğal bir peyzaj alanından farklı bir fiziksel karakter ve anlamı temsil eder. Diğer bir deyişle rota, birden fazla tarihi ve doğal alanın birlikteliğinden oluşan bir sistem şeklinde ifade edilebilir.

Bölgesel ölçekli kültür rotaları, özellikle kırsal ve arkeolojik peyzaj alanlarının sahip olduğu tarihsel, yerel ve doğal değerlerin korunması ve sürdürülmesi konusunda bir araç olarak kullanılabilir. Bunun yanında, kırsal kesimdeki özgün yerleşimlerle doğrudan ilişki kuran rotalar, kırsal kalkınmayı da destekler

“Kültürel rotalar, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bir araç olarak neden ve nasıl kullanılabilir?” sorusuna aranacak cevapla, rota planlamanın koruma ve yerel kalkınma alanlarındaki rolü de belirlenmiş olur. Bu rolün temel başlıkları; çevresel ve kültürel, sosyal ve fiziksel ve ekonomik çıkarlardır.

SOSYAL ve FİZİKSEL

- Rekreasyon
- Sağlık
- Araştırma
- Eğitim vb.

EKONOMİK

- Bölgesel gelişme
- Kırsal kalkınma
- Alternatif ekonomik aktiviteler (turizm vb.)

ÇEVRESEL ve KÜLTÜREL

- Doğal kaynakların korunması
- Kültürel mirası iyileştirme
- Kitle turizmi etkilerinin değiştirilmesi vb.

Kültürel rotalar, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bir araç olarak neden ve nasıl kullanılabilir?

ROTA Planlamasının amaçları

Plancılar ve yerel yönetimlere yönelik amaçlar:

- Doğal ve kültürel mirasın **bütüncül** şekilde korunmasını, yorumlanmasını ve sunulmasını sağlamak
- Kitle turizmi ve her şey dahil turizm tiplerine **alternatif yeni turizm** alanlarını geliştirmek
- Hizmet sektörüne yeni **yatırım alanları** yaratarak, bölgesel kalkınmayı desteklemek
- Özel sektör ile yerel-kamu kesimleri arasında **işbirliği** zeminleri oluşturmak
- Geleneksel üretim, yerel mimari gibi kaybolmaya yüz tutmuş **değerlerin** ekonomik potansiyelini harekete geçirecek projelerin geliştirilmesini sağlamak
- Yerel kesimde **koruma bilincini** geliştirmek, farkındalık yaratmak

Yerel kesim ve ziyaretçilere yönelik amaçlar:

- Tekil noktaların görülmesinden öteye geçerek bölgenin **bütünsel algılanmasını** sağlamak
- **Alternatif turizm** çeşitlerini geliştirmek (ekolojik, doğal, kültürel, dini, arkeolojik vb.)
- Sahil şeridi, hassas arkeolojik alanlar ve kent merkezleri gibi turizm aktivitelerinin yoğun olduğu noktalardaki **baskıyı hafifletmek**
- Kırsal kesimin özgün değerlerini **canlandırmak ve tanıtmak**

Birleřtirici, dinamik ve çok bileşenli karaktere sahip rota sistemleri sayesinde, doğal ve kültürel mirasın bölgesel ölçekte yorumlanması ve sunumunda da yeni bir yöntem elde edilmiş olur. Bu sayede ortaya çıkan kazanımlarsa;

- Farklı ölçeklerdeki koruma pratiklerinde kolaylaştırıcı etki,
- Ortak özelliklere sahip öğeler içeren bir kültürel peyzajın bütüncül çalışılması,
- Aktörler arasında iletişim ve yatay işbirlikleri,
- Kullanıcılar açısından; belirli bir amaca sahip ve yorumlanmış bir rotada organize bir deneyim olarak sıralanabilir.

Kısacası, kültürel ve doğal miras açısından zengin alanlarda, bölgesel ölçekli rotaların ve ağların planlanması, bu alanların sahip olduğu değerlerin bütüncül bir yaklaşımla korunması ve sunulması ile etkili sektörlerin yönlendirilmesinde önemli bir araç olarak kabul görmektedir.

Türkiye'deki Kültür ROTA'ları ve Yaklaşım

Türkiye'de planlanmış ilk rota 1999 yılından bu yana kullanılan Likya Yolu'dur. Fethiye'den Antalya'ya ulaşan güzergah, tüm Teke Yarımadası kıyılarını izlerken, antik Likya Uygarlığının günümüze ulaşmış kentlerine ve tekil izlerine de uğramaktadır. Likya Yolu'nun ardından St.Paul Yolu, Kaçkar Rotaları gibi çalışmalar devam etmiştir.

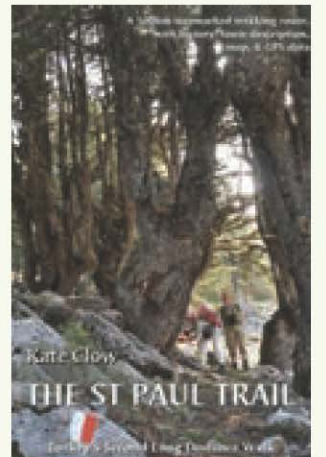
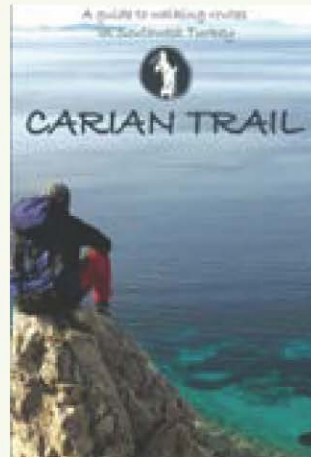
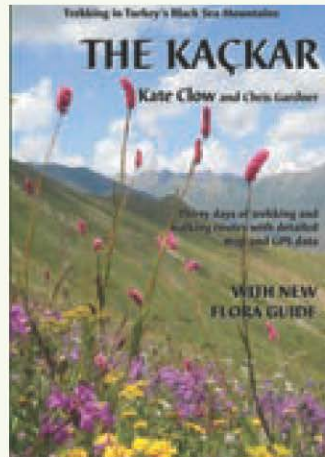
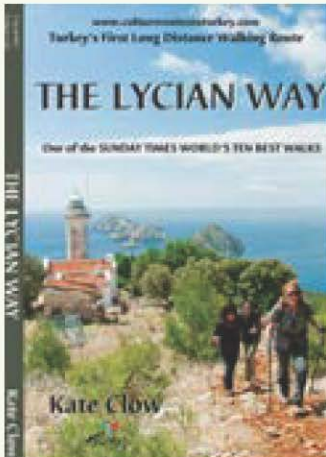
2012 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteğiyle Kültür Rotaları Derneği kurulmuş, dernek çalışmalarıyla bugün işaretlenmiş ve tanıtımı yapılan 17 güzergaha ulaşılmıştır.

- Likya Yolu, Hitit Yolu, Frig Yolu, Karya Yolu
- St. Paul Yolu, Hz. İbrahim Yolu
- İstiklal Yolu
- Kaçkar Dağları, Küre Dağları, Ağrı Dağı
- Via Egnatia
- Evliya Çelebi Rotası
- Gastronomi Rotası
- Sarıkamış Rotası
- Yenice Ormanları

Hitit Yolu gibi çoğunlukla valilikler aracılığıyla hayata geçirilen kültür rotalarının yanında Karya Yolu örneğinde olduğu gibi kalkınma ajansı, sanayi ve ticaret odaları gibi aktörler de işbirliğinde bulunmaya başlamıştır. Ne var ki yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rota planlama ve yönetim süreçlerinde daha etkin rol alması gerektiği söylenebilir. Bunun yanında, rota planlama ve yönetimi konusunda bölgeler ve kurumlar arasında ortak bir dili sağlayabilecek ilkeler ve stratejiler bütününün, farklı çalışmalarda özel olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu şekilde planlanan kültür rotaları, salt turizme hizmet etmenin yanında, kültürel ve doğal mirasa olan hassasiyetin artırılması ve korumanın yaygınlaştırılması açısından işlevsel ve sürdürülebilir hale gelecektir.

" Kültür rotaları, salt turizme hizmet etmenin yanında, kültürel ve doğal mirasa olan hassasiyetin artırılması ve korumanın yaygınlaştırılması açısından işlevsel ve sürdürülebilir hale getirilmelidir."

Kaynak: Türkiye Kültür Rotaları Derneği
<http://cultureroutesinturkey.com/c/>

ÇEKÜL Yaklaşımı

Amaç

Türkiye’de yeni gelişmekte olan bir kavram ve uygulama alanı olarak, kültürel rota planlamasına yönelik kavramsal bir çalışmaya dayanan, farklı coğrafyalarda planlama önerileri geliştirmek 2014 yılı ROTA programının başlıca hedefi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı ise Çukurova bölgesinde, yerel değerlerin bütüncül bir yaklaşımla korunmasını, sunulmasını ve özellikle kırsal kesimin geleceğinde etkili sektörlerin (tarım, alternatif turizm, evsel üretim gibi) yönlendirilmesini destekleyecek bir kültürel rotanın planlanmasıdır.

Adana ve Mersin illeri ÇEKÜL’ün ve Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları çalışma ekibinin 2013 yılı programında yer almış; 2014 yılı ROTA programının yer seçiminde ise kurum ve ekip için daha önce edinilen bu birikimin devamlılığı amaçlanmıştır.

Yöntem

Rota planlama çalışması; yerin tanımlanması ve değerlendirilmesi, ardından çok sayıda değişkene bağlı bir tasarım süreci şeklinde yürütülmüştür. Bu genel çerçevede Çukurova bölgesi için tasarlanan rota planlama sürecinde izlenen yöntem ise şu şekilde özetlenebilir;

- Kültürel rota planlaması ile ilgili **uluslararası kaynak ve örnek taraması**, uyarlanabilir çıkarımlar yapılması
- Coğrafi bilgi sistemi (CBS), QGIS ortamının **veri tabanı** oluşturmada bir araç olarak kullanımı ve geliştirilmesi
- Bölgesel kimliği algılamaya yönelik **ön araştırma ve arazi çalışmasının** yapılması
- Çukurova bütününde **bölgesel ve lokal değerlerin** tespit edilmesi; potansiyel taşıyan alanlar ve konu başlıklarının belirlenmesi
- Temel bileşenleri ile bir **güzergah önerisinin** geliştirilmesi
- Kültürel rota paydaşlarını öneren bir **organizasyon şemasının** oluşturulması

Kapsam

Fiziksel ve sosyal boyutlarının genişliğine bağlı olarak bölgesel kültür rotalarının planlanmasında, detaylı arazi çalışmaları ve analiz etaplarından, yerinde yapılan toplantılar ve değerlendirme etaplarına kadar çok boyutlu bir planlama süreci tasarlanmalıdır. Aynı zamanda çok disiplinli (tarih, arkeoloji, sosyoloji, mimari, ekonomi, ekoloji, sivil toplum gibi) bir çalışma yönteminin benimsenmesi gereken rota planlama süreci, bölgenin mekânsal boyutları kadar, sosyal ve ekonomik yönlerini de incelemeli ve bu başlıklar için kararlar üretmelidir. Bu nedenle, öne sürdüğü temalar ve ilkeler düşünülerek, uygulama süreçlerine bir altlık olarak hazırlanan bu çalışmanın, yerelde ve daha detaylı başlıklarla ele alınması gerekir.

Bu çalışma aynı zamanda, 2014 yılı ROTA programı kapsamında, Gaziantep ve çevresi için hazırlanacak çalışma ile bütünleşme imkanı sağlamaktadır.

BAKIŞ

Akdeniz
Havzası

Çukurova
Coğrafyası

YAKLAŞIM

Planlama
İlkeleri

Tasarım İlkeleri

STRATEJİ

TEMA:
Bölgeyi
anlamak

KÜMELENME:
Bölgeyi
değerlendirmek

KURGU:
Rotalar
sistemini
kurgulamak

Bakış

Akdeniz Havzası

Üç kıta tarafından kuşatılan ve yirmiden fazla ülkeye kıyısı olan Akdeniz, gerek tarihsel zenginliği gerekse doğal özellikleri ile geniş bir kültür havzasıdır. Aynı deniz ve iklimi paylaşan bölgelerinde tarih boyunca yoğun bir etkileşim ve aktarımın sürmüş olması Akdeniz havzasının zenginliğini arttırmıştır. Günümüz toplumlarının köklerini barındıran ve gelişimini yönlendiren havzada antik ve çağdaş toplumlar arasındaki bağlar kolaylıkla izlenir: yerleşim süreklilikleri, geleneksel yaşamın zenginliği, üretim desenleri gibi. Aynı zamanda ticaret rotaları, askeri güzergahlar gibi tüm havzada tarihsel hareketlilik yoğun olarak yaşanmış, bu da günümüz çeşitliliğini ortaya çıkaran etkenlerden biri olmuştur.

Doğu Akdeniz'in öne çıkan odaklarından biri de Çukurova bölgesidir. Bulunduğu stratejik konumla Mezopotamya ve Anadolu arasında bir kapı işlevi gören Çukurova, kuşkusuz Akdeniz havzasının özgün kültür coğrafyalarındandır. Bu nedenle, bölgenin değerlerini temel alan planlama yaklaşımlarının daha üst ölçekte, Akdeniz havzası boyutunda da düşünülmesi önem kazanmaktadır.

- Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde 135 milyon insan yaşar.
- Her sene 300 milyonun üzerinde turist Akdeniz havzasını ziyaret eder.
- Bu olağanüstü ilgi beraberinde Akdeniz'de ekolojik ve kültürel tahribata da yol açar.
- Bu nedenle yeni yaklaşımlar eşliğinde, özgün ve kaybedilmeye yüz tutan noktalara olan baskıların dağıtılması gerekir.

İlk 5 Destinasyon

306
Milyon
Turist

%81
Avrupalı
Turist

%26
Fransa

%15
İtalya

%19
İspanya

%5
Yunanistan

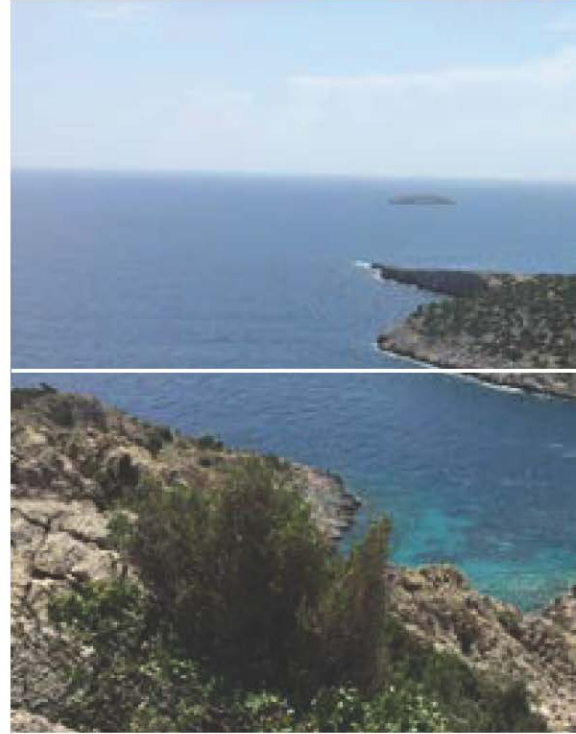
%10
Türkiye

Çukurova Coğrafyası

Anadolu coğrafyasının en bereketli topraklarını barındıran Çukurova bölgesi, tarih öncesi dönemlerden günümüze dek farklı kültürlerin yaşama ve geçiş alanı olmuştur. İklim ve toprak koşullarının uygun olması, bölgenin su kaynakları açısından sahip olduğu zenginlikle bir araya gelmiş ve Çukurova tarihin her döneminde tercih edilmiştir. Bölgenin bulunduğu stratejik konum ise toplu insan hareketleri ve ekonomik canlılığın gelişmesini sağlamıştır. Göç yolları, askeri güzergahlar, kervan yolları gibi farklı rotaların buradan sıkça geçmiş olmasının yanında, bölge aynı zamanda Doğu Akdeniz deniz ticaretinin de önemli durak noktalarından olmuştur.

Çukurova gibi geniş bir coğrafyada gerek fiziksel özellikleri gerekse kültürel yapıları açısından farklılaşan alt bölgelerin ortak özelliği, tarih boyunca bölgenin sunduğu bereket ile beslenmiş ve nüfus, ticaret, askeri, dini geçişlerden etkilenmiş olmalarıdır. Çukurova'nın başlıca geçitleri: Gülek, Belen, Bahçe, Nurdağı, Eskiye, Bazat, Sertavul...

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi içinde yerleşim alanı polikentleri. Anadolu genelinde yerleşim yerleşik köyler çığırını ile sonuçlanmıştır. Sivil ve korumalı köyler için de korumalı köylerde bulunan Sivil yapılar, bu değişimden etkilenerek, günümüzde de yerleşim yerleşim ve kalınlaşma / yoğunlaşma / korunmuşlardır. Böylece planlanacak bir köyün rotasının bu özgen değin korunması ve sürdürülmesine katkı bulunması sağlanmalıdır.

Adana ve Mersin illerinin kapsadığı merkezi Çukurova, antik dönem adıyla Kilikya bölgesi rota planlaması açısından daha önce ele alınmamış olmasına rağmen, kültürel ve doğal mirası açısından zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Kıyı arkeolojisi, inanç noktaları, tarihsel yolculuk izleri, kırsal miras, Yörük kimliği gibi kültürel varlıkları ve Toros dağları, nehirler ve diğer doğal zenginlikleriyle bölge, kültürel rota planlaması açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bunun yanında bölge geneli için kurgulanacak bir rota planlanması ve uygulanması süreci; plansız kentleşme, kırsalın terk edilmesi, kültürel mirasın tahribatı, HES ve baraj inşaları, orman kayıpları gibi sorun alanlarına kamuoyunun dikkatini çekmek ve yerelde sivil kesimi etkin kılmak yönünde verimli bir araca dönüştürülebilir.

- Yerleşim sürekliliği
- Stratejik konum
- Bereket
- Kaleler ve geçitler
- Toroslar
- Karakteristik coğrafya
- İnanç
- Geleneksel yaşam

Karakteristik coğrafya: su ve jeolojinin yarattığı çeşitlilik
Lapya: kireçtaşının suyla çözünmesi sonucu oluşan kanallar ve oluklar
Dolin: huni ve tava şeklindeki küçük düzlükler
Polye: Tarım yapılan geniş karstik çukurlar ve ovalar
Kanyon: Toroslardan doğan akarsuların açtığı derin oyuklar

Çukurova / Kilikya uygarlıkları: Akad, Mısır, Mitanni, Kizzuwatna, Babil, Hitit, Pers, Grek, Roma, Bizans, Ermeni, Arap, Moğol, Memlük, Osmanlı

Çukurova coğrafyasının değerlerine ilişkin daha detaylı tanımlamalar için, 2013 programı kapsamında ÇEKÜL tarafından hazırlanan, "Çukurova Doğa ve Kültür Öncelikli Vizyon Planı" incelenebilir.

Yaklaşım

GÇukurova coğrafyası için geliştirilecek bir rota planlama çalışmasının öncelikli adımı, kurgu yaklaşımını oluşturacak ilkelerin belirlenmesidir. Çalışmanın amaç ve hedefleri ile coğrafyanın özellikleri düşünüldüğünde, planlama ve tasarım başlıklarından oluşan bir ilkeler çerçevesi önerilebilir.

Planlama İlkeleri

Çukurova kültür rotaları çalışmasının hedef ve stratejilerini destekleyecek, eylem alanlarını yönlendirecek 8 kavramsal başlık, planlama ilkeleri olarak kabul edilmelidir. Özgün bölge değerleri ve kaynaklarına karşı duyarlı bir tavır geliştirmek, rota çalışmasının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, tüm planlama ve karar alma süreçlerinde bu ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

İŞBİRLİĞİ AĞLARI

Rota planlamasının başlıca avantajlarından, aynı zamanda gerekliliklerinden biri bölgesel ölçekte yatay işbirliği zeminlerine olanak sağlamasıdır. Ortak bir mirası ve çevreyi paylaşan yerel aktörlerin, rota ağı kapsamında bir araya gelmeleri ve etkin bir çalışma mekanizması kurmaları önemlidir. Bu şekilde yönetim ve uygulama süreçlerinin devamlılığı sağlanırken, yerel aktörler arası entegrasyon da güçlendirilir. Bu nedenle, oluşturulacak rota kurgusunun yanında, uyum sağlanması da gereken, bir ortaklık modeli geliştirilmelidir.

KORUMA & CANLANDIRMA

Çukurova coğrafyasının sahip olduğu miras zenginliği düşünüldüğünde, rota planlama yaklaşımının kuşkusuz koruma temellerinde şekillendirilmesi gerekir. Strateji ve hedefleri yönlendirecek bu yaklaşım, rota üzerindeki her eylem alanında doğal ve kültürel mirasa saygıyı gözetmelidir. Ancak bu şekilde, sektörel gelişimin ve ekonomik faaliyetlerin doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki etkileri dengelenecek, mirasa dayalı bir canlandırma programı hayata geçirilecektir.

TEMATİK YAKLAŞIM

Mirasın korunmasına dayalı bir yaklaşım geliştirilirken, aynı zamanda bölgesel değerlerden yola çıkan bir tematik bakış açısının kazanılması da önemlidir. Böylelikle kültür rotası üzerinde yerel temalarla zenginleşen yeni güzergah veya odak alternatifleri yaratılabilir. Rota planlama pratikleri düşünüldüğünde, tematik ve yaratıcı bir yaklaşım, bölgesel değerlerin yeniden tanımlanması, yorumlanması ve tanıtılması açısından da kullanılması gereken bir araçtır.

KIRSAL KALKINMA

Yerel ekonominin geliştirilmesi bölgesel planlama çalışmalarında benimsenen temel hedeflerden olduğu gibi, rota çalışmalarının da ele aldığı bir başlıktır. Bir kültür rotasının fiziksel ve sosyal boyutları incelendiğinde, özellikle kırsal kesim için değerlendirilebilir yeni faaliyet alanları tanımlanabilir. Bu nedenle, oluşturulacak rotanın kırsal kalkınmayı desteklemesi her koşulda göz önünde bulundurulmalıdır. Karar alma süreçlerinde yerel kaynakların ve kimliğin gözetilmesi, aynı zamanda duyarlı kullanımı, rota ve kırsal kalkınma arasındaki ilişkinin sağlanmasında önemli bir yaklaşımdır.

ALTERNATİF TURİZM

Coğrafyanın taşıdığı potansiyel düşünüldüğünde özellikle kırsal kesimde eko-turizm, yayla turizmi ve doğa sporlarının rota çalışmalarıyla bütünleşik şekilde güçlendirilmesi mümkündür. Böylelikle kırsal kesim için yerinde istihdam ile ekonomik ve sosyal canlılık hedefleri ulaşılabilir olabilir. Bunun yanında, kıyı bölgelerindeki turizm yoğunlaşmasının iç kesimlere dağıtılması ve kıyıda baskının azaltılması da rota planlamanın getirilerinden olacaktır.

BÜTÜNCÜL SUNUM & TANITIM

Bölge yorumunun, Çukurova coğrafyasının kimliğini oluşturan doğal, kültürel, tarihi ve sosyal tüm yönlerinin bir arada ele alınmasıyla edinilmesi önemlidir. Bu şekilde, bölge ölçeğinde bütüncül sunum ve tanıtım stratejileri hayata geçirilir. Bölgesel kimliğin görünür ve anlaşılabilir kılınması ise sunum ve tanıtım stratejisinin temel hedeflerinden biri olarak kabul edilmeli, bu şekilde bölge ve rota imajı güçlendirilmelidir.

YENİLİKÇİ TEKNOLOJİLER

Sunum ve tanıtım konuları başta olmak üzere, mümkün olan her alanda yenilikçi teknolojilerin kullanımı rota çalışmalarının ve güzergahın erişilebilirliğini ve kolay kullanımını destekleyecektir. Özellikle mirasın sunumu ve tanıtım uygulamaları yenilikçi teknoloji araçlarıyla kurgulanmalı; yerel halkı ve ziyaretçileri destekleyen mobil uygulamalar, tarihi ve ender rastlanan doğal alanlarda teknolojik sunum yöntemleri gibi yollarla bölgeye dair yeni bir farkındalık ve tüm kesimler için erişilebilirlik sağlanmalıdır.

EĞİTİM & KATILIM

Rota planlama ve uygulama süreçlerinin tümünde yerel katılımın sağlanması, çalışmaların sürdürülebilirliği ve yerel kesime olumlu dönüşlerin edinilmesi açısından önem taşımaktadır. Gerek bölge mirasının korunması ve geliştirilmesi gerekse kültürel rota sisteminin sahiplenilmesine yönelik önlemler alınmalı, çalışmalar geliştirilmelidir.

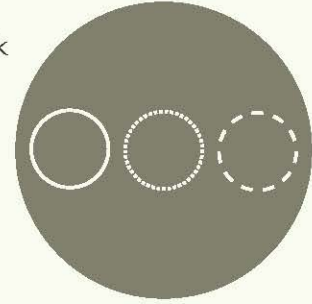
Tasarım İlkeleri

Çukurova'da rota sisteminin kurgulanmasını, diğer bir deyişle tasarlanmasını, yönlendirecek 8 başlık tasarım ilkeleri olarak kabul edilmelidir. Rotanın mekânsal yaratımı için göz önünde bulundurulması gereken bu ilkeler; rota etaplarının ve üzerindeki bileşenlerin (yerleşimler, arkeolojik alanlar, doğal alanlar, tekil yapılar vb.) belirlenmesinde, önem derecelerinin ortaya konmasında, kısacası rota etapları ve bütünü'nün devamlı ve verimli bir sisteme dönüştürülmesinde etkili olacaktır.

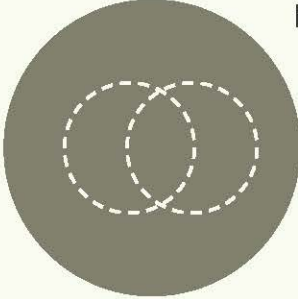
Çeşitlilik

Rota sistemi, her noktada coğrafyanın çeşitliliğini gözetmeli ve farklı her tür özgün değere fiziksel ve/veya sosyal açıdan temas etmelidir. Belirlenen bir temaya veya temalara bağlı olarak ele alınacak bölgesel çeşitlilik, rota sisteminin daha verimli ve dinamik bir şekilde kurgulanmasını sağlarken, rota üzerindeki deneyimi de daha aktif hale getirecektir.

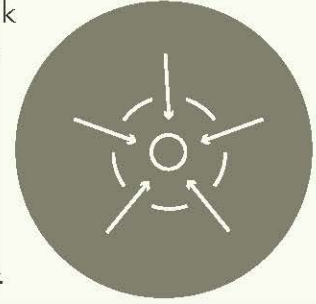
Bağlayıcı Yapı

Mekansal özellikleri gereği kültür rotaları, bölgesel ölçekte yatay işbirliği zeminlerinin oluşturulmasında öne çıkan araçlardır. Güzergahların belirlenmesinde, bölgede ortaklık zeminlerini ortaya çıkaracak ve güçlendirecek bağlantıların araştırılması gerekmektedir. Her ne kadar farklı ve bağımsız öğelerden oluşabilse de bir güzergahın üzerindeki tüm öğelerin ortak bir paydada – tema, idari ortaklık gibi – bir araya getirilmeleri, diğer bir deyişle mekânsal ve sosyal açıdan ilişkilendirilmeleri önemlidir.

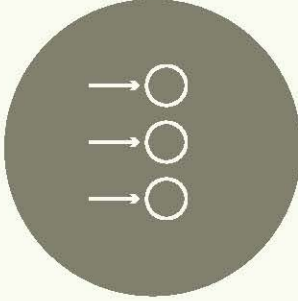
Erişilebilirlik

Kültür rotası tasarımının göz önünde bulundurması gereken önemli bir diğer ilke erişilebilirliğin sağlanması ve güçlendirilmesidir. Coğrafyanın belirli öğelerine fiziksel ve/ veya görsel erişim sağlanmalı, aynı zamanda söz konusu öğelerin kapasitesi de gözetilmelidir. Erişim konusunda ulaşım olanakları, bakı noktaları, yazılı kaynaklar, işaretleme sistemleri gibi uygulama başlıklarında karar üretilebilir. Bu şekilde rota deneyimi boyunca, coğrafyanın geneline ve öğelerine dair daha verimli anlama ve yorumlama süreçleri sağlanacaktır.

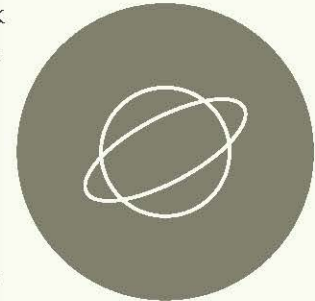
Çok Seçeneklilik

Belirlenen temaya göre kurgulanacak rota sistemi, aynı zamanda farklı değişkenleri de gözeterek farklı güzergah alternatifleri sunmalıdır. Rota sisteminin bütünü kendi içinde çalışan, alternatif alt parçalardan oluşabilir. Bu parçaların belirlenmesi ise kullanıcı talepleri, ilgi alanları, coğrafya koşulları, tarihsel bağlam, servis kapasiteleri, ulaşım modu gibi değişkenlere bağlı gerçekleşebilir. Ancak sonuçta, aynı değişkenlerle belirlenen her rota parçası, bir araya geldiğinde çok seçenekli bir sistemi oluştururlar.

Çok Boyutluluk

Rota kurgusunda yer alacak güzergah parçaları ve odakların belirlenmesi çok boyutluluk ilkesiyle gerçekleştirilmelidir. Manzara, yürüyüş yolu gibi fiziksel özellikleri gözetmenin yanı sıra yerleşimleri ve yaşayanları doğrudan etkileyen sosyal ve ekonomik boyutlar da değerlendirilmeli, rota üzerindeki odak ve güzergah seçimleri bu değerlendirmeye desteklenmelidir. Örneğin geleneksel yaşamın korunması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi gibi kararlarda bu ilke göz önünde bulundurulmalıdır.

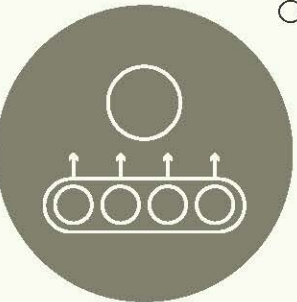
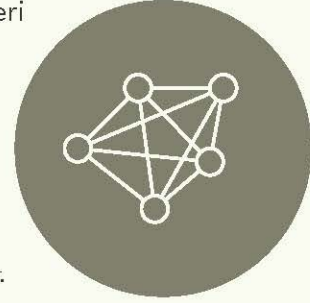

Bileşenlerin Dengesi

Coğrafyadaki bileşenler bir rota kurgusu kapsamında yer alacak şekilde belirlenirken, farklı değer türleri arasında bir dengenin sağlanması gerekir. Bu denge, tarihsel ve günümüz öğeleri arasında sağlanabileceği gibi, doğal ve kültürel mirasın rota üzerindeki yoğunluğu konusunda da aranabilir. Bu şekilde, bir güzergah üzerinde sıkça tekrar eden ve aynı özelliklere sahip öğelerin, rota deneyimini basitleştirmesinin de önüne geçilecektir.

Ağ İlişkileri

Rota üzerindeki yerleşimlerin servis kapasiteleri ile sosyal ve kültürel potansiyelleri üzerinden bir yerleşim kademelenmesinin önerilmesi, rota sistemini daha verimli çalışan bir konuma yükseltecektir. Yerleşimlerin birincil servis merkezleri, ikincil merkezler, durak noktaları gibi işlevsellikleri üzerinden kademelendirilmeleri ve rota sistemindeki rollerinin belirlenmesi gerekmektedir. Gerek kullanıcıların gerekse servis sağlayıcıların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir adım olarak bu kademelenme, rota sistemi üzerindeki ağ ilişkilerinin tanımlanmasını da destekler.

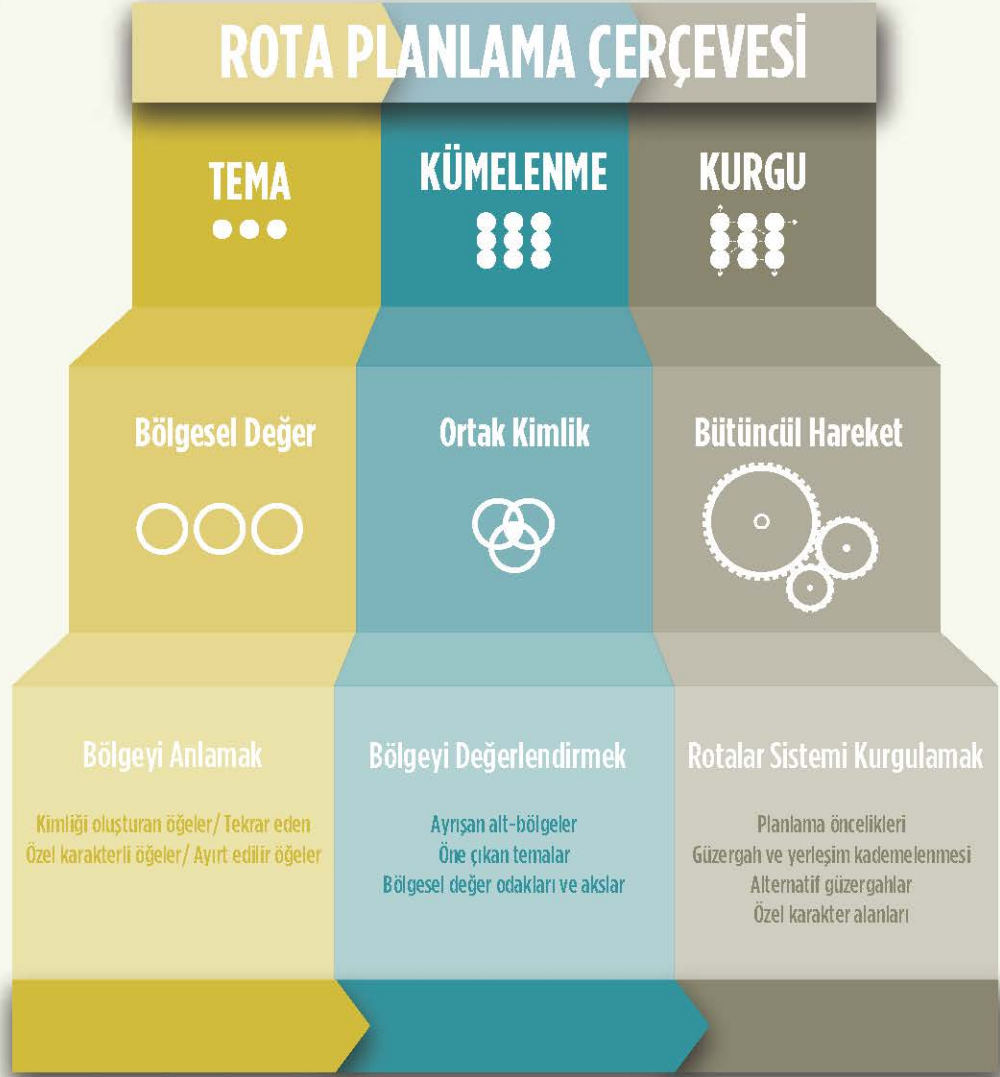

Ortak Çalışma

Rotanın kurgulanması sürecinde çalışacak yerel grupların kurulması ve ortak üretim/uygulamanın desteklenmesi sürdürülebilirlik açısından özellikle önemli adımlardır. Sivil toplum başta olmak üzere, üniversitelerden, yerel yönetimlerden temsilcilerin yer alacağı çalışma gruplarının, tasarım sürecinde yerelden veri sağlama, kararların değerlendirilmesi ve doğrulanması gibi konularda söz sahibi olması gerekir. Ortak çalışma ilkesi aynı zamanda daha önce sözü edilen yatay işbirliği zeminlerini de güçlendirecektir.

Strateji

Çukurova coğrafyası için geliştirilecek kültürel rota sistemi, bu çalışmanın ilk bölümünde açıklanan kavramsal arka plana ek olarak, bölgesel değerler, öne çıkan temalar ve alt-bölgeleri gözeterek kurgulanmalıdır. Bu doğrultuda, rota planlama stratejisi bölgenin anlaşılması, değerlendirilmesi ve rota sisteminin kurgulanması şeklinde 3 temel adım üzerinden geliştirilmiş ve "rota planlama çerçevesi" oluşturulmuş, sonuçta önerilen bütüncül rota sistemine ulaşılmıştır. Strateji kurgusunun

TEMA // Bölgeyi Anlamak

ilk adımı olarak tema başlığı ele alındığında, bölgesel değerler kültürel rota planlama açısından incelenmeli ve bölge öncelikle bu şekilde tematik başlıklar üzerinden anlaşılmalıdır. Çukurova coğrafyasının bütünündeki değerler, kendi içlerinde çeşitlilik gösteren iki tematik başlık üzerinden ayrıştırılabilir: kültürel ve doğal. Bu ayrıştırmaya ek olarak, bölgenin kimliğini oluşturan, diğer bir deyişle sıkça tekrar eden öğeleri ile özel karaktere sahip, ayırt edilir öğelerinin tanımlanması da bölgesel değerlendirme ve rota kurgulama adımlarını yönlendirecektir.

Rota planlamasını yönlendirecek başlıca tematik değişkenler:

KÜLTÜREL	DOĞAL	SOSYAL
Arkeolojik alanlar Geleneksel yerleşimler Yerel mimari Tekil miras yapıları (kale, kilise, mezar, su kemeri vb.)	Coğrafi bileşenler (dağ, kanyon, mağara vb.) Bitki örtüsü Yaban hayatı Su (nehir, çay, deniz vb.)	Geleneksel yaşam Üretim Göç hareketleri

Kültürel temalar

Kilikya kentleri

Antik dönem Çukurova'sından günümüze ulaşan Kilikya uygarlığının izleri, bölgesel rotanın başlıca girdilerinden biridir. Özellikle Taşucu yarımadasına (dağlık Kilikya) yayılan antik dönem izleri kıyı hattında ve iç kesimlerde sıkça izlenebilir. Korunmuş arkeolojik alanlar ile bunların çevrelerine yayılmış tekil yapılar, bölge kimliğini yansıtan başlıca değerler arasındadır ve kültür rotasının önemli durak noktaları açısından değerlendirilmelidir.

Su kemerleri

Antik Kilikya uygarlığından günümüze ulaşan önemli bir miras grubunu su yapıları oluşturur. Özellikle dağlık bölgeden kıyıya su taşımak için inşa edilen ve bugün de kolaylıkla izlenebilen su kemerleri oldukça korunmuştur. Örneğin, antik Lamos vadisinden başlayıp, Elaiussa Sebaste (Ayaş) kentine ulaşan su kemerleri, takip edilebilir olmalarıyla da rota etaplarında değerlendirilebilir.

Tarihsel yollar

Çukurova'yı dışarıya bağlayan ve aynı zamanda bir geçiş bölgesi olmasını sağlayan başlıca yollar Roma başta olmak üzere antik dönem yolları ve kervan yollarıdır. Bu yollar içerisinde belirli dönemlerde özel amaçlarla kullanılan güzergahların varlığı da bilinmektedir, Tunç Çağı'nda bölgenin zenginleşmesini sağlamış kalay yolu gibi. Ayrıca, St. Paul ve Marco Polo da bölgede bu yolları takip ederek yolculuk etmiştir. Bölgenin tarihi güzergahları, kültür rotalarının planlanmasında özellikle değerlendirilmelidir.

İnanç

Aziz Paul kilisesi, Yediuyurlar mağarası, kilise ve camiler (Tarsus), Azize Tekla Kilisesi (Silifke), Adana merkezdeki camiler, Hatay merkezdeki kilise ve camiler, Barlamas Manastırı (Samandağ), Alahan Manastırı (Mut) ve Kanlıdivane (Erdemli) Hristiyanlık ve Müslümanlık dönemlerinden günümüze ulaşan başlıca inanç yapılarıdır. Ayrıca Aziz Paul'un Tarsuslu olması ve Hristiyanlığı yaymak için Tarsus'tan yola çıkması da bu inanç odaklarına ek olarak değerlendirilebilecek bir rota planlama temasıdır.

Höyükler

Tarih öncesi devirleriyle ilgili fazla araştırma yapılmamış bölgenin başlıca höyükleri Yumuktepe (Mersin), Gözlükule (Tarsus), Tepebağ (Adana), Misis (Yüreğir) ve Tatarlı (Ceyhan) höyüklerdir. Tatarlı Höyük aynı zamanda Lawazantia adını alarak, bölgede hüküm sürmüş Kizzuwatna Krallığı'nın da başkenti olmuştur. Özellikle Tepebağ'da başlatılan araştırma çalışmalarıyla birlikte, Çukurova'nın höyükleri özel bir başlık olarak rota planlamasında değerlendirilebilir.

Yörük kültürü

Bölgenin başlıca geleneksel kültür ögesi şüphesiz Toros dağlarında sürdürülen yörük yaşamıdır. Kırsal alanda kurgulanacak rota sisteminin, Toroslardaki yörük yaşamını da içermesi, bu kültürün korunması ve tanıtımı için bir araç işlevi görmesi gerekir.

KİLİKYA

ANTİK DÖNEM KENTLERİ

Antik dönemde Çukurova bölgesi liman kentleriyle zenginleşmiş ve sonunda bir Roma eyaleti olmuştur: Kilikya. Bölgenin başlıca kentleri ovalık kesimde (Çukurova) nehir kenarları ve deniz kıyısında konulanırken; dağlık kesimde (Taşeli Yarımadası) kıyı boyunca, Göksu Deltası'nda ve iç kesime doğru Göksu Nehri'nin oluşturduğu vadi boyunca yerleşmiştir.

KİLİKYA

SAVUNMA YAPILARI

Kaleler

Yoğun bir yol ağı üzerinde bulunan bölgede, bu yolların güvenliğini sağlamak amacıyla çok sayıda kale inşa edilmiştir. Birçoğu günümüze korunarak ulaşmış kalelerin çokluğu düşünülürse, bunun Çukurova coğrafyasında rota planlaması için önde gelen kültürel temalardan olduğu söylenebilir. Anamur, Mut, Mavga, Silifke, Sinap, Namrun, Gülek, Yılkale, Tumlu, Kozan (Sis), Anavarza, Yumurtalık, Feke ve Toprakkale bölgedeki başlıca kalelerden bazılarıdır.

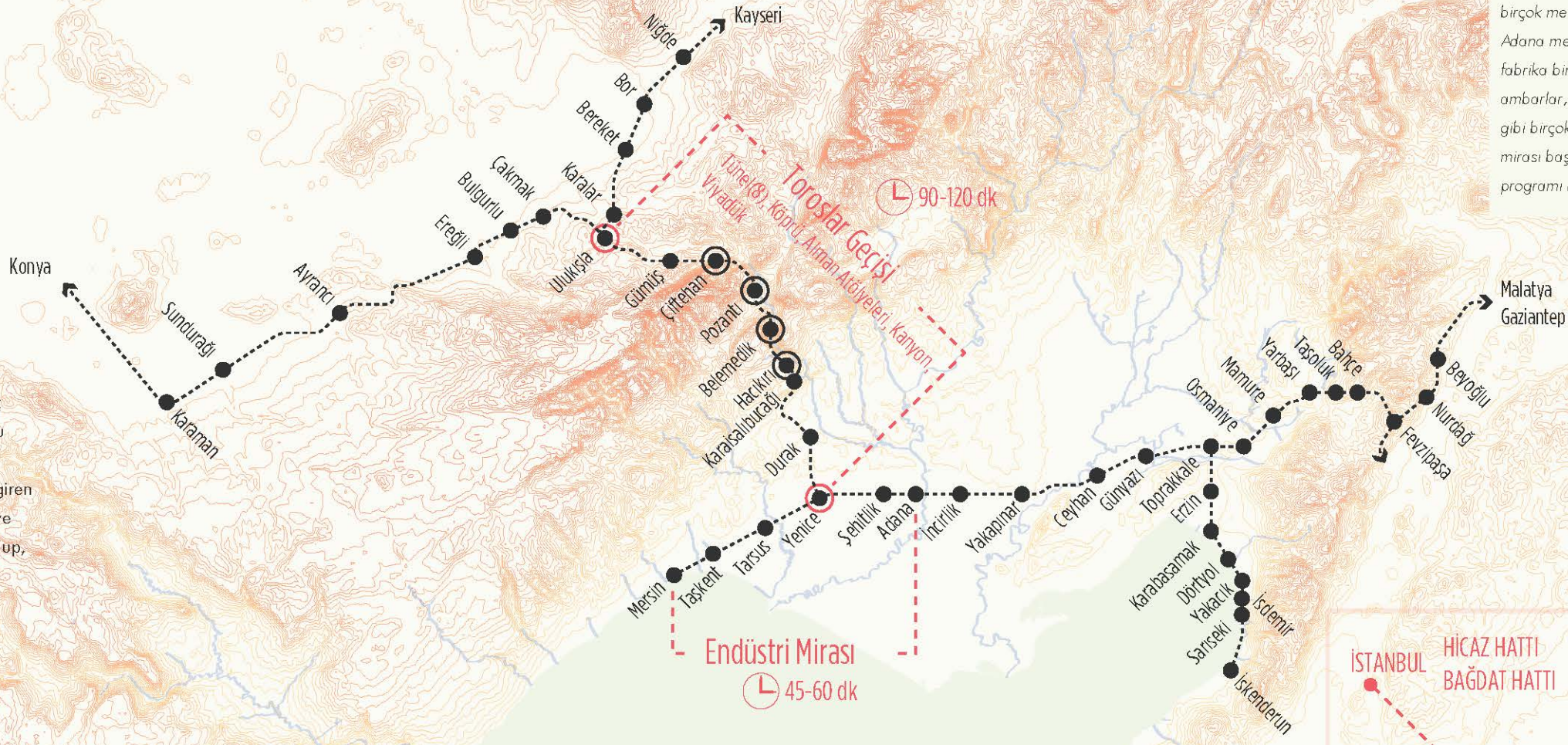
KİLİKYA

DEMİRYOLU MİRASI

Endüstri ve demiryolu miras

Çukurova bölgesindeki demiryolu sistemi ilk olarak Alman mühendislerce inşa edilen Bağdat demiryolu hattının bir parçası olarak kurulmuştur. Kapıkaya kanyonundan geçerek, Ulukışla'dan Çukurova'ya giren güzergahın üzerinde tüneller, köprüler, istasyonlar ve barınma yapıları endüstri mirasının temel öğeleri olup, tematik bir rota başlığında ele alınabilirler.

19. yüzyılın sonlarından başlayarak 1980'lerde düşüşe geçen bölge endüstrisi birçok mekânsal iz bırakmıştır. Özellikle Adana merkez ve Tarsus aksında bulunan fabrika binaları, atölyeler, makineler, ambarlar, hangarlar, lojman konutları gibi birçok yapı Çukurova'nın endüstri mirası başlığı altında ve özel bir rota programı kapsamında değerlendirilebilir.

Endüstri Mirası
⌚ 45-60 dk

⌚ 90-120 dk

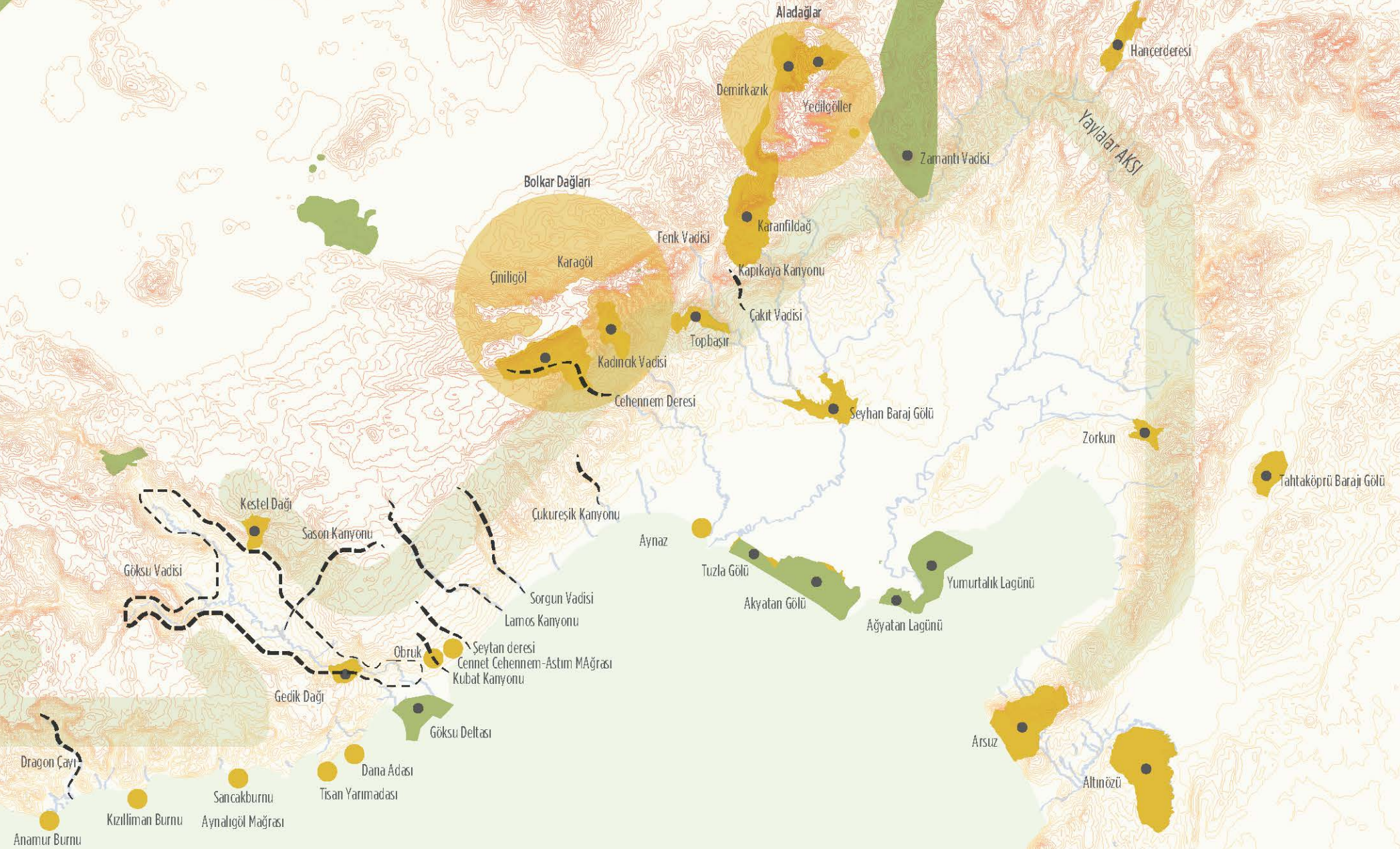
KİLİKYA

DOĞAL DEĞERLER

Kültür ve doğa temaları açısından incelenen bölgede, rota planlamasına konu edilebilecek değerler rastlanma sıklıkları ve genel karakterleri açısından ikiye ayrılmaktadır

Tekrar eden öğeler: Ortak özelliklere sahip ve sıkça tekrar eden, diğer bir deyişle bölge kimliğini meydana getiren değerler. Antik Kilikya kentleri, tarihsel güzergahlar, kaleler, yayla yerleşimleri, dağ sistemleri, akarsular gibi.

Ayrt edilen öğeler: Ender rastlanan ve özel karaktere sahip, bu nedenle öne çıkan değerler. Olba bölgesi, Tarsus merkezi, mağara ve obruklar gibi..

Doğal temalar

Toroslar sistemi

Ekolojik çeşitliliği, bitki örtüsü, su kaynakları ve tarihsel yönleri ile Anadolu coğrafyasının en önemli dağ sistemlerinden olan Toroslar, Çukurova bölgesini kuzeyden kuşatır. Taşeli platosu, Bolkarlar, Aladağlar, Tahtalı ve Amanos dağları bu sistemin başlıca parçalarıdır. Özellikle buzul gölleri ve tırmanış noktalarıyla öne çıkan Bolkarlar ve Aladağlar ile önemli bir ekolojik koridor olan Amanoslar, bölgedeki kültür rotası planlamasının temel taşlarını oluşturacaktır. Bunun yanında kültürel temalar arasında sayılan yörük kültürü de bu dağ sıralarının yamaçlarında izlenmektedir.

Geçitler

Bölgenin en eski yerleşim dönemlerinden itibaren erişimini sağlayan geçitler, buldukları engebeli coğrafi yapı da göz önünde bulundurularak rotalar sisteminde değerlendirilebilir. Bu noktada, Gülek, Sertavul, Belen gibi öne çıkan geçitlerin tarihselliği ve işlevi de ele alınmalı ve sisteme bu şekilde entegre edilmelidir.

Akarsular

Bölgenin başlıca akarsuları doğudan batıya doğru Asi, Ceyhan, Seyhan, Berdan ve Göksu nehirleridir. Bunların yanında çok sayıda ve irili ufaklı dereye de sahip olan bölge bereketini su kaynaklarının zenginliği sayesinde elde eder. Ekolojik sistemin ayrılmaz parçaları olarak akarsuların bölgesel bir rota ağında, alternatif aktivitelerle ve doğal yaşam potansiyelleri ile değerlendirilmesi gerekir.

Vadi ve kanyonlar

Akarsuların oluşturduğu derin vadiler ve kanyonlar Çukurova bölgesinin doğal çeşitliliğin öne çıkan öğesidir. Özellikle Taşeli platosunun denize inen kısımlarında yoğunlaşan kanyonlar, doğa sporları potansiyelleri açısından değerlendirilmelidir. Sason, Lamas, Cehennem Deresi, Sorgun, Dragon, Göksu, Şeytan Deresi bölgenin önde gelen ve rotalar sistemine dahil edilebilecek vadileri arasındadır.

Mağaralar ve obruklar

Yine Taşeli platosunda sıkça görülen mağara ve obruklar, buradaki karakteristik coğrafyanın önemli bileşenleridir. Su ve karstik arazinin birlikteliği sonucu oluşan bu özel doğal dokudaki başlıca değerler Astım ve Aynalıgöl mağaraları ile Kanlıdivane ve Cennet-Cehennem obruklarıdır.

Sulak alanlar

Ovalık Çukurova'nın kıyı hattında bulunan Yumurtalık Lagünü, Tuzla ve Akyatan gölleri ile Silifke'de bulunan Göksu Deltası bölgenin sulak alanlarıdır. Yoğun bir ekolojik çeşitliliği barındıran bu alanlarda kuş gözlemi potansiyeli değerlendirilebilir. Bunun yanında, Bolklar ve Aladağlar gibi yüksek kesimde bulunan buzul gölleri de özel değerler arasında sayılabilir: Çiniligöl, Karagöl ve Yedi göller gibi.

KÜMELENME //

Bölgeyi Değerlendirmek

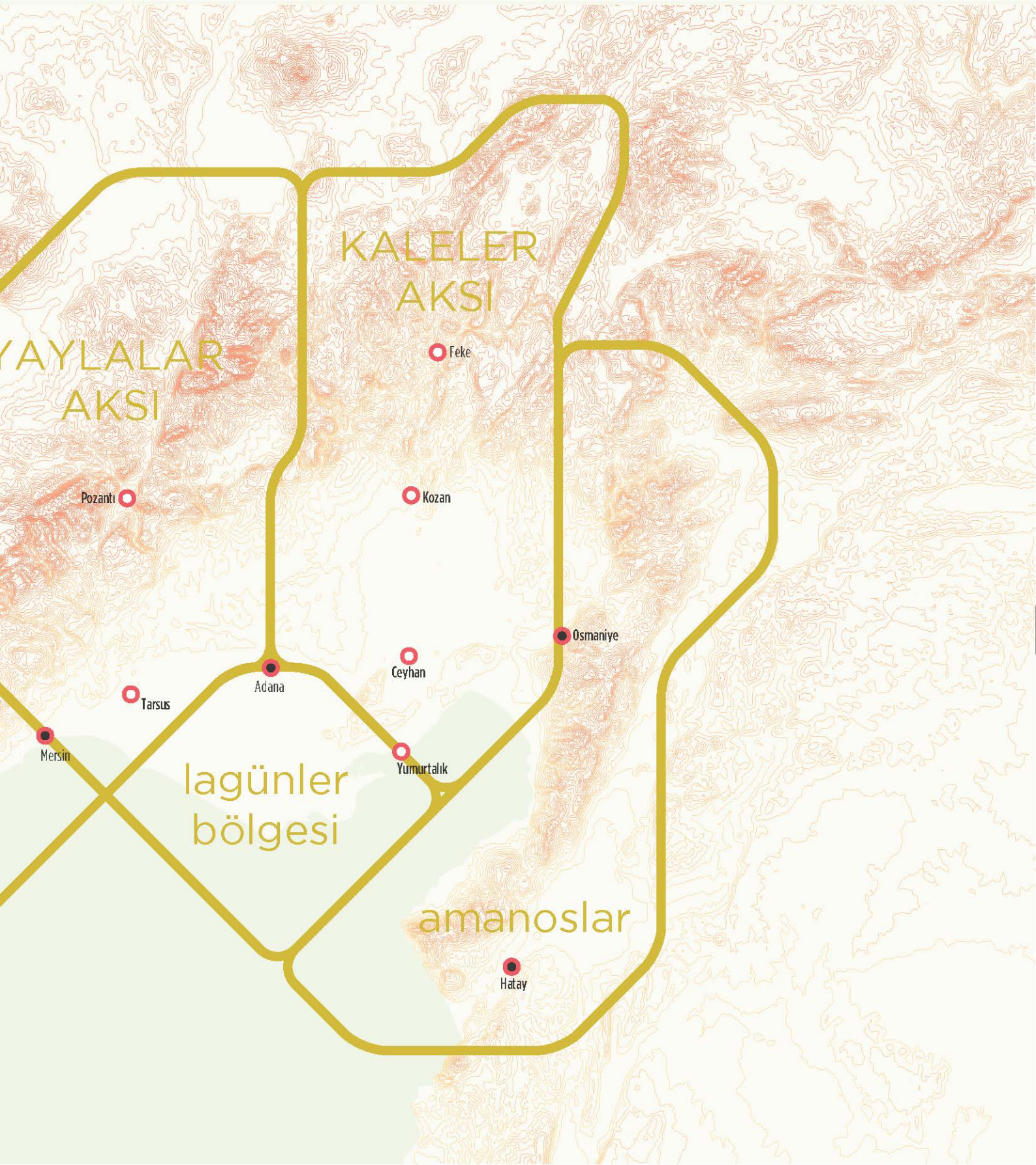
Bölgesel rota kurgusunun altlığını oluşturacak, strateji kurgusunun ikinci adımı olan değerlendirme, diğer bir deyişle yorumlama adımı, tema başlığı altında incelenen değerlerin yoğunlaşması üzerinden kurgulanmıştır. Bu adımda rota planlamasına girdi oluşturabilecek alt başlıklar elde edilmeye çalışılmış, aynı zamanda planlamanın etaplanmasını da sağlayacak yönetim bölgelerinin varlığı araştırılmıştır.

TAŞLIK
KİLİKYA

anamur kıyı hattı

Silifke

Anamur

KALELER
AKSI

Feke

Kozan

Osmaniye

Ceyhan

Adana

Yumurtalık

lagünler
bölgesi

amanoslar

Hatay

Tarsus

Mersin

Pozantı

YAYLALAR
AKSI

Değerlendirme adımında öncelikle ortaya çıkan kümelenme bölgeleri; taşlık Kilikya, yaylalar aksı ve kaleler aksı şeklinde adlandırılabilir. Bunun yanında, bu 3 ana kümelenme bölgesini tamamlayan alternatif bölgeler; Anamur kıyı hattı, lagünler bölgesi ve Amanos dağları şeklinde tanımlanabilir.

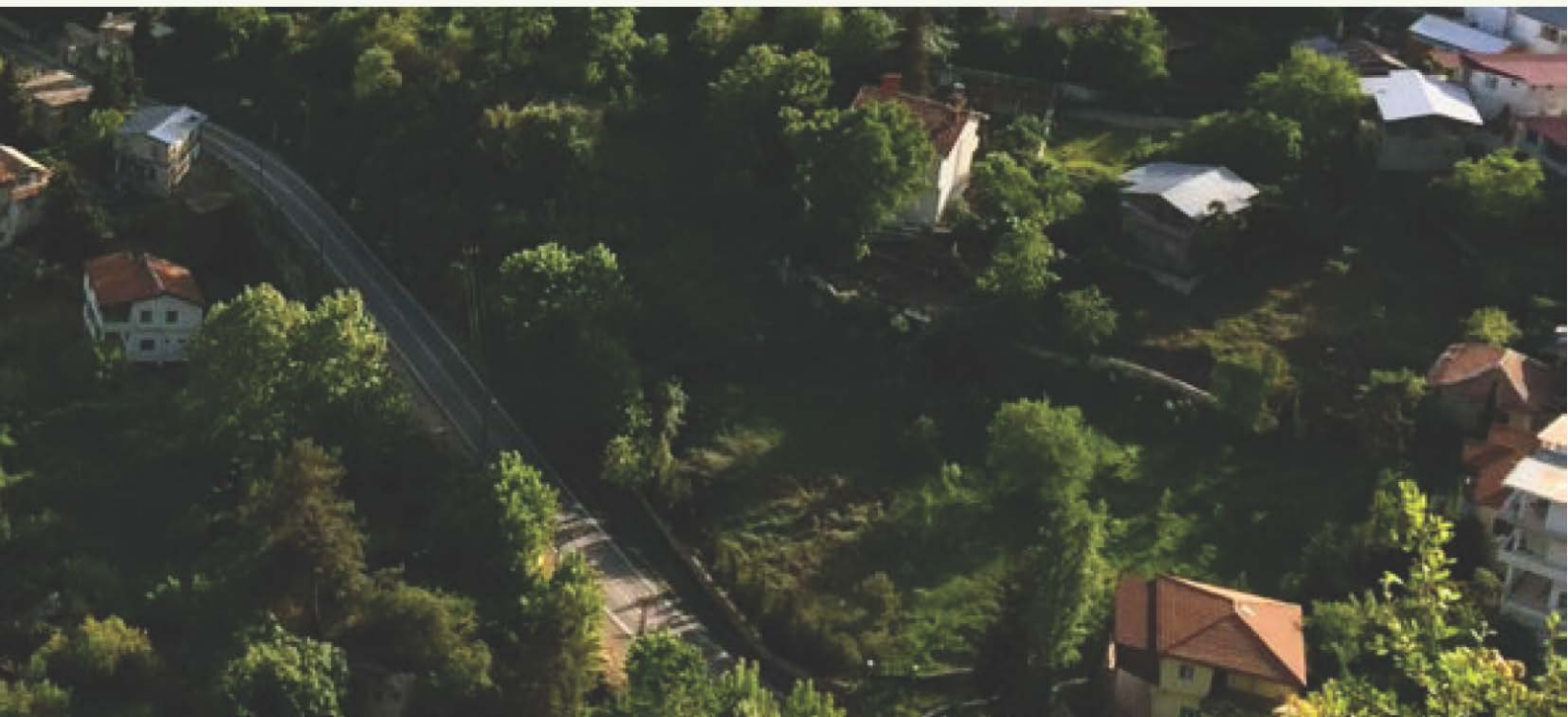
Kültürel rota sistemini besleyecek olan ortak kimliği oluşturan değerler, bu bölgelerde özelliklerine göre yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmanın rota sistemine dönüştürülmesi adımı ise odak ve hareket başlıkları üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bunun yanında, her kümelenme bölgesi için öne çıkan temalar, destekleyici temalar, potansiyel aktivite alanları, idari odaklar ve olası rota ulaşım tipleri belirlenmiştir.

Kümelenme alanlarında rota değişkenleri

- öne çıkan temalar
- destekleyici temalar
- potansiyel aktivite alanları
- idari odaklar
- olası rota ulaşım tipleri .

Aktivite alanları ve ulaşım tipleri başta olmak üzere, bu değişkenlerin belirlenmesinde detaylı arazi çalışmaları, yerelle görüşmeler gibi çalışma süreçleri yürütülmelidir.

TAŞLIK KİLİKYA

// ODAK

Mersin'in Mut, Silifke ve Erdemli, Karaman'ın Ermenek ilçe sınırlarını alan bölge Taşucu platosunun doğu kısmını oluşturmaktadır.

Ana temalar: Kilikya arkeolojisi, Göksu nehri ve vadisi, kanyonlar

Destekleyici temalar: İnanç, sahil, koruma alanları, yaylalar, antik yollar

Potansiyel aktivite alanları: Rafting (Göksu Nehri), su sporları/ dalış (Kızkalesi, Narlıkuyu, Boğsak Adası, Tisan, Dana Adası, Barboros Koyu), kanyon yürüyüşleri (Sorgun vadisi, Lamos kanyonu, Aksıfat Kanyonu, Şeytan Deresi, Kubat Kanyonu, Sason Kanyonu)

İdari odaklar: Mersin, Erdemli, Silifke, Mut

İkincil odaklar: Limonlu, Kızkalesi, Uzuncaburç, Kirobası, Kızılgeçit, Çömelek, Dağpazarı, Kurtsuyu, Sorgun yaylası

Olası ulaşım modu: Yürüyüş, bisiklet

// HAREKET

Dağlık Kilikya'nın mirası kıyıda, ovada ve dağlık kesimde çeşitlenir. Zengin bir kıyı arkeolojisine sahip bu kesimde, aynı zamanda kilitler, kaya mezarları ve su kemerleri takip edilebilir izlerdir. Rota planlaması ise esas olarak antik Olba Krallığı'nın merkezi etrafında kurgulanabilir. Bu durumda Silifke, Uzuncaburç, Limonlu ve Kızılgeçit merkezlerinin etrafındaki yoğunlaşma değerlendirilmelidir.

YAYLALAR AKSI

// ODAK

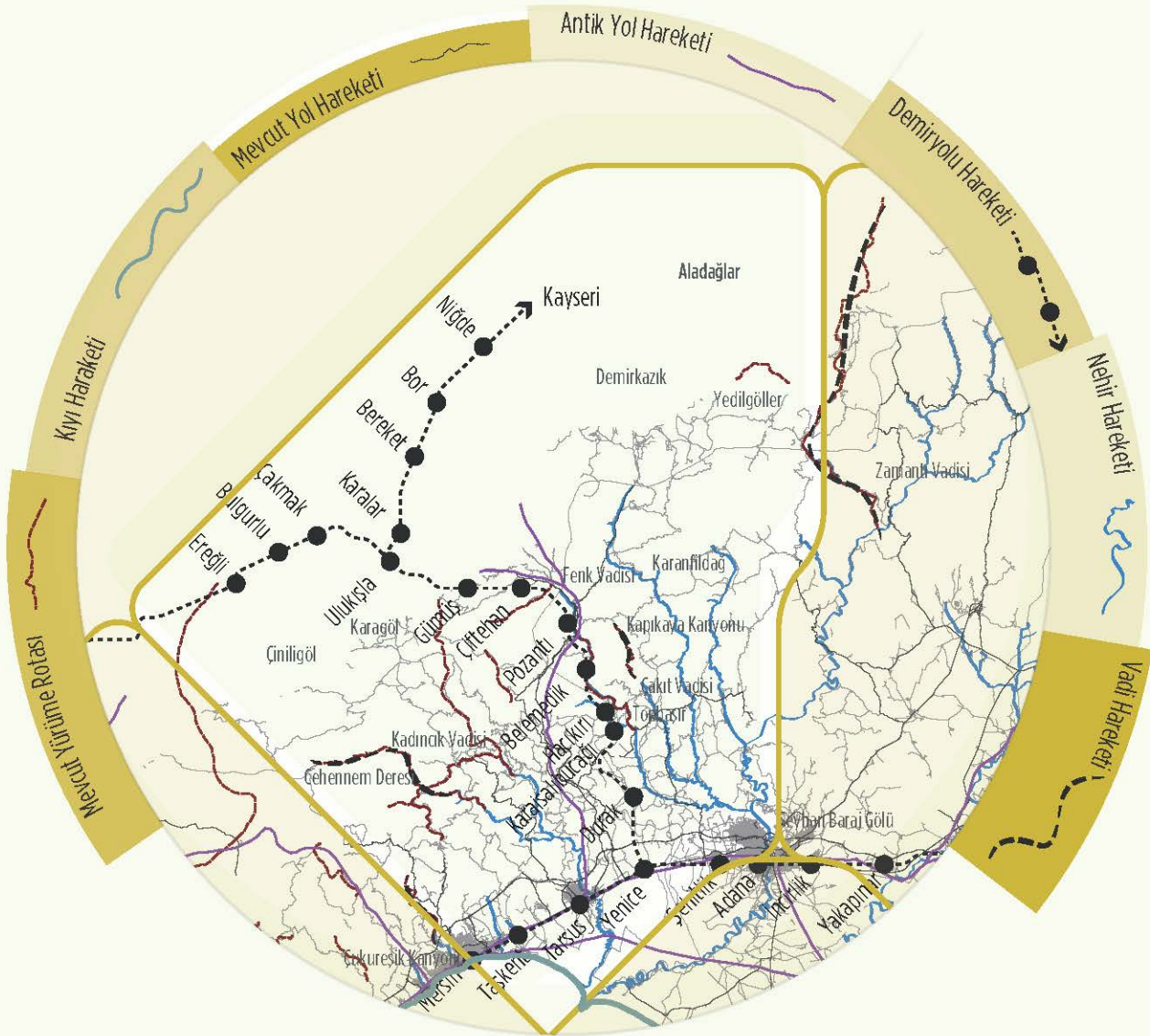
Mersin, Tarsus, Adana, Gözne, Çamlıyayla, Pozantı, Aladağ ve Karaisalı kentlerini kapsamaktadır. Niğde'nin Ulukışla ilçesi ise rota sistemini destekleyen bir odak olarak belirlenebilir.

Ana temalar: Aladağlar, Bolkarlar, yaylalar, demiryolu
Destekleyici temalar: Kale, kentsel doku, geçit, antik yollar, höyükler, inanç, gastronomi
Potansiyel aktivite alanları: Rafting (Cehennem Deresi), kanyon yürüyüşleri (Cehennem Deresi, Karboğazı, Çakıt Vadisi, Fenk Vadisi), dağ tırmanışları (Bolkarlar, Medetsiz Tepesi), nostaljik tren (Ulukışla-Yenice), gastronomi
İdari odaklar: Mersin, Tarsus, Gözne, Çamlıyayla, Pozantı, Adana, Ulukışla
İkincil odaklar: Gözne, Gülek, Sağlıklı, Dörtler, Çiftahan
Olası ulaşım modu: Yürüyüş, bisiklet, demiryolu

// HAREKET

Yaylalar aksına esas değerini yukleyen Toroslar sisteminin bölgedeki parçaları olan Bolkarlar ve Aladağlar'dır. Buzul gölleri, tırmanış noktaları, biyolojik çeşitliliği, tarihsel ve geleneksel yaşam değerleri ile bir değerler bütünü sunan bu dağlar, bölgesel rota planlamasında ana öğeler olarak ele alınabileceği gibi, lokal ölçekli ve özel temalı rota çalışmalarına da konu edilebilir.

KALELER AKSI

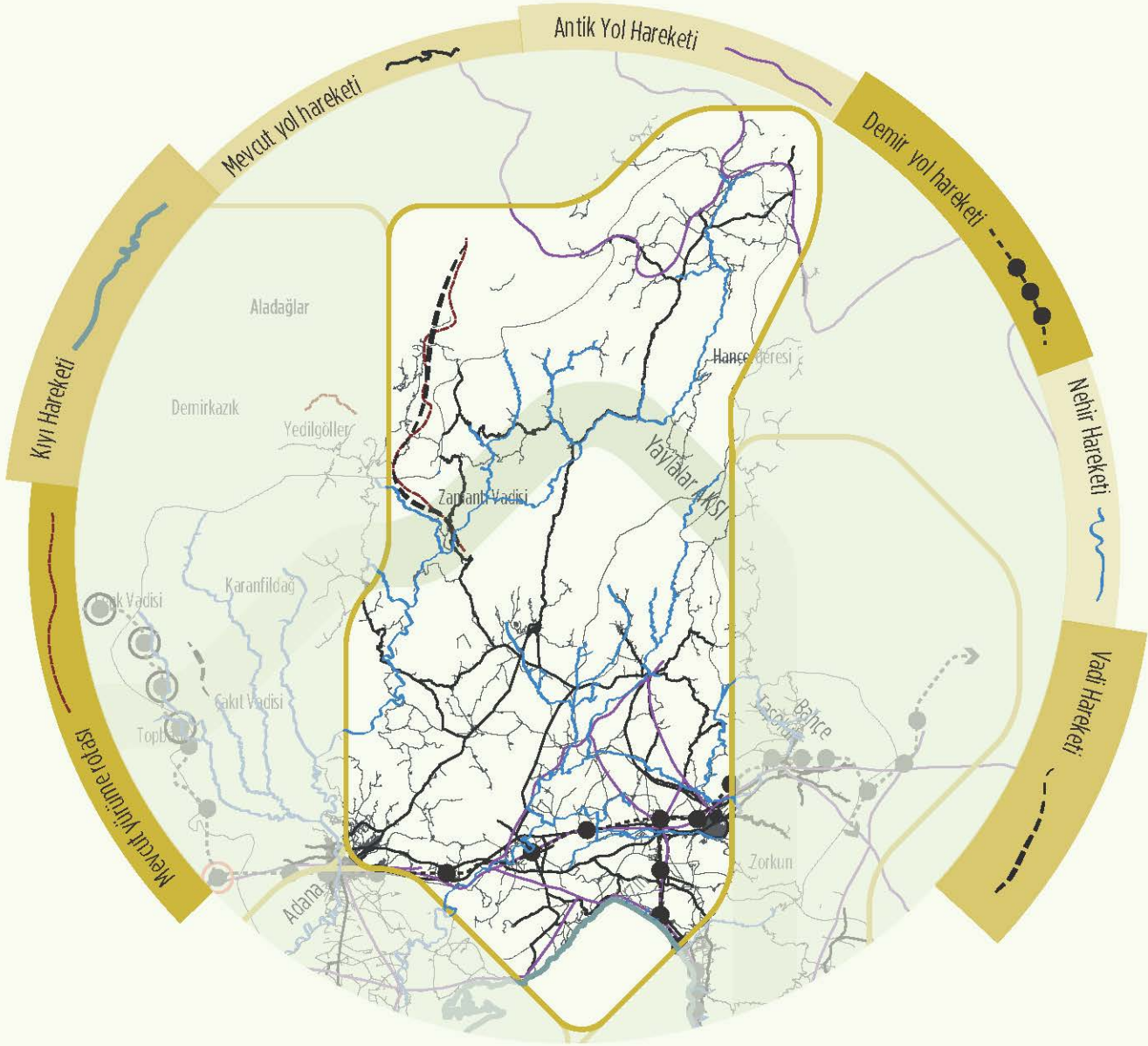
Adana'nın Ceyhan, Kozan, Feke ve Tufanbeyli ilçelerini kapsamaktadır.

// ODAK

Ana temalar: Kilikya kaleler zinciri, yaylalar
Destekleyici temalar: Ceyhan Nehri, Aladağlar, vadiler, yörük yaşamı
Potansiyel aktivite alanları: kale turları, eko-turizm, agro-turizm, rafting, kanyon yürüyüşleri, dağ tırmanışları (Aladağlar)
İdari odaklar: Adana, Ceyhan, Kozan, Feke
İkincil odaklar: Anavarza, Kirazlı, Ortaköy, Saimbeyli, Tufanbeyli
Olası ulaşım modu: Yürüyüş, bisiklet, motorsiklet

// HAREKET

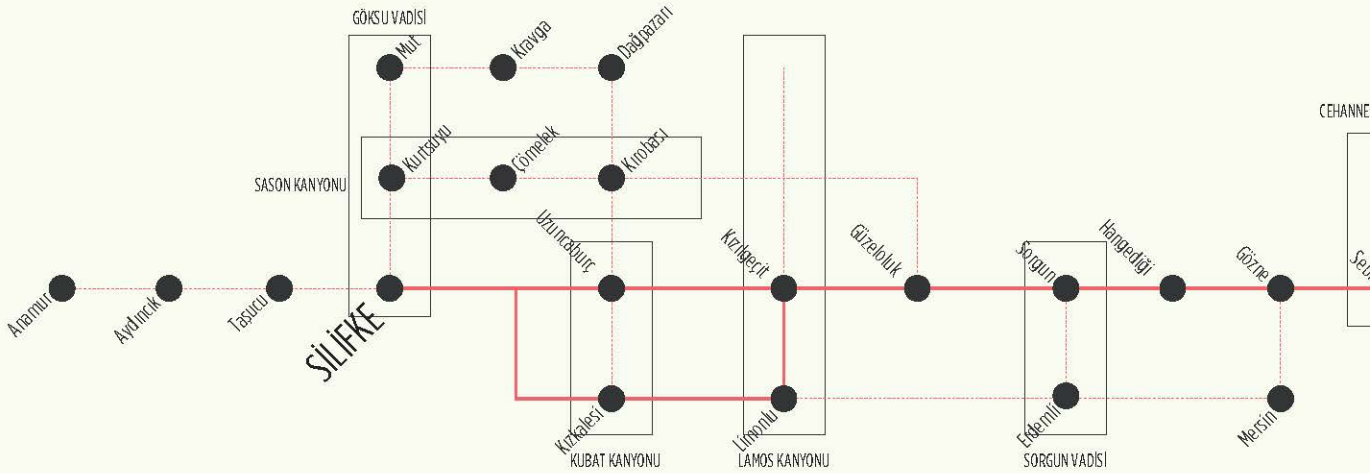
Özellikle ovalık Çukurova ve kuzeye çıkan aksta izlenen kaleler zinciri üzerinde, günümüze korunarak ulaşmış ve bölge tarihine dair önemli veriler sunan savunma yapıları yoğunlaşmaktadır. Özel temalı bir rota olarak çalışılabilecek bu aks üzerinde kuzeyden güneye doğru; Feka, Karasis, Sisi, Bucak, Anavarza, Tumlu ve Yıtankale ile 7 kaleden oluşan bir güzergah izlenebilir.

KURGU//

Rotalar sistemini kurgulamak

Doğal ve kültürel miras öncelikli bir yaklaşımla değerlendirilen bölgede 3 ana kümelene bölgesi, diğer bir deyişle rota planlama bölgeleri tanımlandı: taşlık Kilikya, yaylalar aksı ve kaleler aksı. Bu 3 alt bölgenin entegrasyonu ile bütüncül bir hareket sistemi önerisi olarak, batıda Silifke'den başlayan ve doğuda Feke'de sonlanan bir hat düşünülmüştür.

Bu güzergahın ana eksenini oluşturduğu rota sistemini tamamlayan diğer bileşenler ise ana güzergahı besleyen alternatif bağlantı ve uzantılar, günümüz yerleşim alanları, doğal oluşumlar ve kültürel miras alanlarıdır. Rota sisteminin esas bileşenleri; güzergahlar, yerleşimler, miras alanları ve aktivite alanlarıdır.

Güzergahlar

Birincil güzergah

Bölge kimliğini en iyi temsil ettiği düşünülen ve seçilmiş öğelerin sıralandığı, 3 ana kümelenme bölgesinin birleştirildiği bir hattır.

İkincil güzergahlar

Özel temalar, zorluk dereceleri ve ilgi alanları göz önünde bulundurularak tanımlanan alternatif bağlantı hatları ve uzantılarıdır; Kurtuluş – Çömelek arasında uzanan Sason Kanyonu, Sebil'den yüksek kesime çıkan Cehennem Deresi Vadisi gibi.

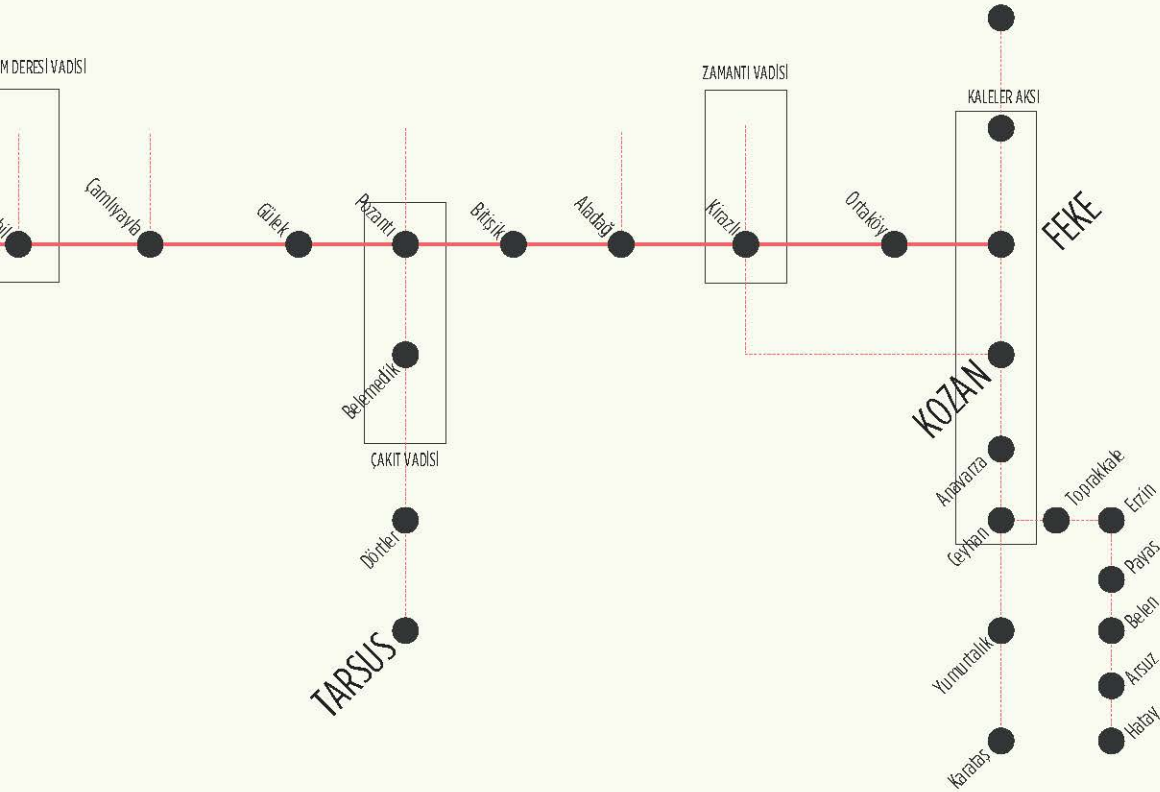
Yerleşimler

Ana rota odakları

Başlangıç ve bitiş odaklarına ek olarak, ana güzergah üzerinde bulunan ve rota etaplarının belirlenmesini sağlayacak yerleşim merkezleri. Bir etabın giriş noktasında ve ulaşılan varış noktasında, temel servis sağlama odaklarıdır; alışveriş, sağlık, konaklama, ulaşım gibi. Ana rota odaklarının aynı zamanda planlama ve yönetim süreçlerinin de temel aktörleri olarak çalışması beklenmektedir.

Destekleyici odaklar

Rota etapları üzerindeki duraklama noktalarıdır. Destekleyici odaklar, yine temel servis ihtiyaçlarına cevap verecek yerleşimler olup, yerel kalkınma potansiyelinin değerlendirileceği; eko-turizm, agro-turizm, ekolojik tarım alternatif sektörlerin destekleneceği odaklar olarak da belirlenebilir.

Miras alanları

Doğal oluşumlar, antik kentler, kaleler, inanç merkezleri ve geleneksel yaşam odaklarından oluşan, rota sistemine esas önemini kazandıran bir değerler bütünüdür. Daha önce bahsedildiği gibi tekrar eden öğelerin ele alınmasının yanında özel karakter alanları da dahil edilebilir, izlenebilir Kilikya mirasının yoğunlaştığı Silifke – Erdemli arası gibi. Bunun gibi özel karakter alanlarında daha detaylı ve kendi içinde de çalışan ayrı sistemler kurgulanabilir.

Aktivite alanları

Yeni aktivite potansiyeli taşıyan, rota sistemini aktif hale getirecek ve yerel kalkınmayı da destekleyecek odaklardır. Bu odakların lokal ölçekli projelerle etkinleştirilmeleri, güçlü tanıtım yöntemleriyle rota bütününe entegre edilmeleri önemlidir.

Tırmanış

Özellikle Aladağlar ve Bolkarlar kesiminde mevcut tırmanış güzergahları güçlendirilmeli, bunlara yeni aklarda eklenmelidir. Ayrıca kanyonlar da kaya tırmanışları açısından imkan veren yerlerde uygun niteliktedir.

Dalış

Özellikle Tapeli platosunun kıyı kesimlerinde dalış faaliyetleri güçlendirilmeli, sualtı arkeolojisi de bu programlara entegre edilmelidir.

Rafting

Bölgedeki akarsu varlığının, Göksu nehri gibi debisi uygun kısımlarında, rafting etkinlikleri için taşıdığı potansiyel değerlendirilmelidir.

Yamaç paraşütü

Toroslar sisteminin belirlenecek noktalarında yamaç paraşütü aktivitelerine olanak veren potansiyel alanlar değerlendirilmelidir.

Kuş gözlem

Yumurtalık, Tuzla ve Akyatan lagünleri ile Göksu Deltası başta olmak üzere bölgenin sulak alanlarında kuş gözlem etkinliklerinin güçlendirilmesi gerekir.

Uygulamaya dönük en doğru sistemin kurgulanması için, bu çalışmayı altlık kabul ederek, detaylı arazi çalışmalarna dayanan analiz ve değerlendirme süreçlerinin izlenmesi gerekir. Bu şekilde güzergah alternatifleri [ömeğin kolay, orta, zor gibi derecelere] ve bisiklet, yürüyüş ekipmanı gibi ulaşım düzenlemeleri netleştirilmelidir.

Bu aşamada rota planlama öncelikleri; korunma düzeyi ve nadirlik açısından doğal çevre potansiyeli; korunma düzeyi, erişilebilirlik ve izlenebilirlik açısından kültürel miras potansiyeli; yerleşimlerin servis kapasiteleri ve yerel kalkınma olanakları olarak belirlenmiştir.

Ulaşım

- Havalimanı
- Yolcu Limanları
- Demiryolu

Doğal Alanlar

- Lagün
- Orman
- Dağ
- Akarsu

Aktivite Alanları

- Yüzme
- Kuş Gözlem
- Rafting
- Dalış
- Tırmanış
- Yamaç Paraşütü
- Kanyon Yürüyüşü

Güzergahlar

- Birincil Güzergah
- İkincil Güzergah (Alt. 1)
- İkincil Güzergah (Alt. 2)

Yerleşimler

- Ana rota Odakları
- Destekleyici Odaklar

3
YÖNETİM

Organizasyon
Şeması

Aktörler

Çalışma
Birimleri

Yönetim
Bölgeleri

Uygulama
İlkeleri

Eylem
Planı

Organizasyon Şeması

Etkin bir rota yönetim modeli oluşturulmasının temel adımları; mevcut ve potansiyel aktörlerin belirlenmesi, planlama ve uygulama süreçlerinden sorumlu çalışma birimlerinin önerilmesi ve bunların mekansal açıdan yerleşim merkezleriyle ilişkilendirilmesidir.

Aktörler

Rota planlaması süreçlerinde rol alacak aktörlerin belirlenmesinde temel yaklaşım yerelin etkin kılınmasıdır. Bölgede yaşayan ve çalışanların bir araya gelmesi ve sahip oldukları ortak mirasa dair sorumluluklarını ortak projelere taşımaları bu yaklaşımın sonucu olacaktır. Bu şekilde uygulamaların bölge paydaşları tarafından benimsenmesi ve sürekli kılınması sağlanabilir.

Çukurova'da doğa ve kültür öncelikli bir rota planlama sürecinde rol alması ve ortaklık kurması beklenen öncelikli aktörler buldukları ölçeklere göre şu şekilde sınıflanabilir:

Yerel Ölçek

- İlçe belediyeleri, köy muhtarları
- Sivil toplum kuruluşları: çevre, ekoloji, kültür, doğa sporları, fotoğrafçılık vb. konularında çalışan örgütler
- Müzeler: Silifke, Tarsus, Mersin, Adana ve Antakya
- Yerel rehberler
- Ulaşım kooperatifleri
- Turizm acentaları
- Turizm işletmeleri (otel, pansiyon, kamp, restoran vb.)
- Kullanıcılar (yaşayanlar, çalışanlar, ziyaretçiler)

Bölgesel Ölçek	Ulusal Ölçek	Uluslararası Ölçek
• Mersin, Adana, Hatay belediyeleri ve valilikleri• Üniversiteler, araştırma enstitüleri• Meslek odaları: sanayi ve ticaret odası• Çukurova Kalkınma Ajansı• İletişim ve tanıtım ajansları• Kullanıcılar (yaşayanlar, çalışanlar, ziyaretçiler)	• Kültür Ve Turizm Bakanlığı• Üniversiteler, Araştırma Enstitüleri• Sivil Toplum Kuruluşları: Ulusal Ölçekte Çalışan Örgütler (ÇEKÜL, Doğa Derneği, Buğday Vb.)• Turizm Birlikleri• Ziyaretçiler	• Tur operatörleri• web portalleri• Doğa ve kültür kurumları (Avrupa Konseyi, ICOMOS vb.)• Ziyaretçiler

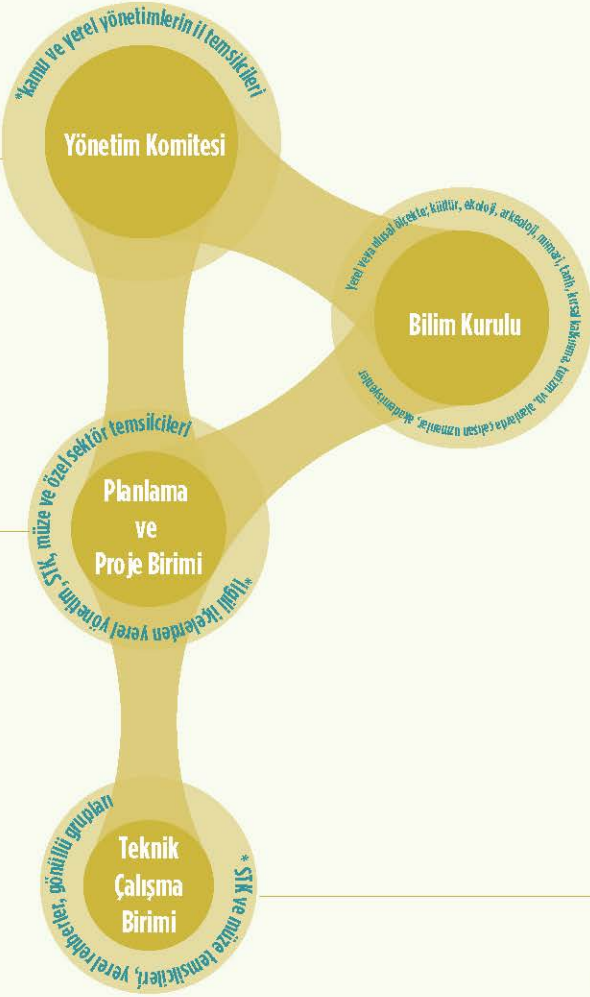
Çalışma Birimleri

Sorumlu yerel aktörlerin belirlenmesiyle birlikte, planlamadan uygulama ve izlemeye dek tüm süreçlerin yürütülmesinden sorumlu bir "yönetim paydaşları modeli" oluşturulmalıdır. Bu model doğrultusunda çalışacak aktörlerin temel hedefi bölgesel rota ağının; mirasın korunması, bölgesel değerlerin tanıtılması, kırsal kesim başta olmak üzere yerel kalkınmanın desteklenmesi konularında etkin ve sürdürülebilir hale getirilmesidir.

Bu hedefe yönelik çalışacak, planlama, projelendirme ve izleme süreçlerinden sorumlu bir yapıda, ortak hareket edecek 4 çalışma birimi ve sorumluluk alanları yandaki gibi özetlenebilir:

- Karar alma süreçlerinin takibi
- Tüm çalışma birimlerinin koordine edilmesi
- Bölgesel, ulusal ve uluslararası ortaklıkların kurulması
- Parasal kaynakların araştırılması ve sağlanması

- Süreç planlaması
- Yerel katılım buluşmalarının düzenlenmesi
- Lokal ölçekli projelerin üretilmesi
- Ziyaretçi yönetimi çalışmalarının sürdürülmesi
- Koruma çalışmalarının sürdürülmesi
- İletişim ve tanıtım stratejisinin oluşturulması
- Akademik çalışmalar ve uygulama örneklerinin takibi

- Planlama ve projelendirme süreçlerinde danışmanlık sağlama
- Koruma çalışmalarının desteklenmesi
- Bölgesel araştırmaları yönlendirilmesi

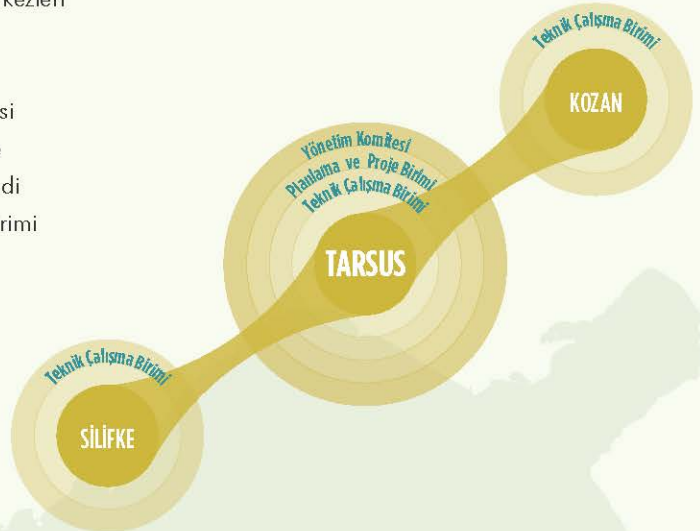
- Arazi çalışmalarının yürütülmesi (değer ve güzergah tespiti, yönlendirme, işaretleme vb.)
- Gönüllü çalışmalarının yürütülmesi
- Rota etaplarında bakım ve güvenlik çalışmalarının yapılması ve izlenmesi
- İletişim ve tanıtım stratejisinin uygulanması (web ortamı çalışmaları, rehber ve harita üretimi vb.)

Yönetim Bölgeleri

Bölgesel değerlendirme etabında belirlenen 3 ana kümelenme bölgesi (taşlık Kilikya, yaylalar aksı, kaleler aksı) ve daha büyük ölçekte bunları tamamlayan alternatif bölgeler (Anamur kıyı hattı, lagünler bölgesi, Amanos dağları) organizasyon şemasında birer yönetim bölgesi olarak tanımlanabilir.

Bu aşamada 3 ana kümelenme bölgesi birer yönetim birimi olarak ele alınırsa, Adana ve Mersin il merkezlerine ek olarak, Silifke, Tarsus ve Kozan bu bölgelerin yönetim merkezleri olarak belirlenmiştir. Rota sisteminin bütününden sorumlu bir "yönetim sekreteryası"; değerlerin yoğunlaşması, merkezi konumu ve mevcut miras koruma deneyimleri düşünülerek Tarsus'ta konumlandırılabilir. Bunun yanında batıda Silifke, doğuda ise Kozan ilçe merkezleri destekleyici yönetim birimleri olarak atanabilir.

Dört çalışma birimi açısından ise; yönetim komitesi ile planlama ve proje biriminin Tarsus merkezinde oluşturulması uygun iken her üç merkezde de kendi bölgelerine hizmet verecek birer teknik çalışma birimi oluşturulmalıdır.

Uygulama İlkeleri

Bu çalışmada önerilen bölgesel rota kurgusu, organizasyon şemasında belirlenen aktörler ve çalışma birimleri tarafından hayata geçirilecektir. Bu süreçlerden sorumlu tüm aktörlerin, rotanın fiziksel bütünlüğü, işlerliği ve devamlılığını sağlamak amacıyla, her türlü uygulama adımıda aşağıda açıklanan ilkeleri göz önünde bulundurması gerekir.

Rota standartları

Rotanın deneyimini kolaylaştırmak ve niteliğini arttırmak amacıyla temel fiziksel özelliklerde belirli standartların uygulanması önemlidir. Bu konuda uluslararası çalışmalarda uygulanmış standartlar kabul edilebileceği gibi yerele uyarlanmış bir model de geliştirilebilir. Takip edilmesi gerek rota standartları arasında; etaplarda zorluk derecelerinin belirlenmesi, işaretleme sistemlerinin rota bütününde ortak bir dil ile uygulanması, acentalar ve rehberler için tanıtım koşullarının belirlenmesi sayılabilir.

Bilgilendirme ve yönlendirme sistemleri

Bölgedeki rota ağının bir bütün olarak işleyebilmesi ve deneyimlenmesi özellikle nitelikli ve tutarlı bilgilendirme ve yönlendirme sistemlerinin kurulmasına bağlıdır. Bu konuda alandaki bilgilendirme levhalarından yönlendirme işaretlerine kadar her türlü uygulamada ortak bir tasarım dili yaratılmalıdır. Bilgilendirme içeriği ise her koşulda Çukurova, Kilikya gibi yerel başlıklara dair bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmalıdır. Buna ek olarak, mobil uygulamalar, GPS, interaktif web ortamları gibi yenilikçi teknolojilerin kullanımı da sağlanmalıdır.

Ziyaretçi yönetimi

Rota sistemi üzerinde mirasın korunması ve turizm faaliyetleri arasındaki ilişkinin dengelenmesi ancak etkin bir ziyaretçi yönetimiyle mümkündür. Bu doğrultuda sürdürülebilir bir turizm altyapısının oluşturulması önem kazanır. Yerleşimlerde servis kapasitelerinin uygun koşullara getirilmesi, yönlendirme ve bilgilendirme sistemlerinin geliştirilmesi ziyaretçi yönetiminin öncelikli adımlarıdır.

Güvenlik

Teknik çalışma birimlerinin sorumluluk alanında olan güvenlik ilkesi güzergah belirleme, çevre düzenlemeleri gibi adımlarda özellikle göz önünde bulundurulmalıdır. Ziyaretçilerin ve yaşayanların rota üzerinde güvenli bir deneyim yaşamalarını sağlamak amacıyla pratik çözümler üretilmeli ve uygulanmalıdır; GPS takibi, riskli alanlarda doğal çevreye uyumlu yürüyüş platformları, tırmanış kolaylaştırıcı çözümler, patika düzenlemeleri gibi.

Tanıtım

Rota planlamasının uygulama sürecinde önemli bir adım tanıtım stratejisinin uygulanmasıdır. Tasarım dili ve içeriği zengin tanıtım materyallerinin üretilmesi, düzenli olarak güncellenmesi ve uygun hedef kitlelere ulaştırılması özel bir çalışma başlığı olarak belirlenmelidir. Bu noktada, bölgesel değerlerin tanıtım yoluyla geliştirilmesi, hedef kitlelere bütüncül bir bölge imajının yansıtılması amaçlanmalıdır.

İzleme ve bakım

Rota sistemi işleyişini ve özellikle lokal uygulama projelerini sürdürülebilir hale getirmenin koşullarından biri de düzenli bir izleme ve bakım mekanizmasının kurulmasıdır. Teknik çalışma birimlerinin üstleneceği izleme ve bakım süreci; ziyaretçi sayıları, güzergah tercihleri, geri bildirim alma gibi başlıkları gözeterek bir veri yönetimi sistemini takip etmelidir. Bunun yanında alanda gerçekleştirilmesi gereken periyodik eylemler ise işaretleme ve yönlendirme öğelerinin yenilenmesi, yol bakımı, güvenlik kontrolleridir.

Eylem Planı

	6 AY	12 AY	12 AY	12 AY
KISA	Yerel aktörlerin tespiti Hazırlık çalışmaları Bölgesel ortaklık kurma Çalışma birimlerinin kurulması			
ORTA		Arazi tespit çalışmaları Planlama ve tasarım Tanıtım stratejisinin oluşturulması Periyodik danışma toplantıları		
UZUN			Tanıtım stratejisi uygulama Turizm altyapısının iyileştirilmesi Ziyaretçi yönetimi (bilgilendirme, yönlendirme, güvenlik...)	
SÜRESİZ				İzleme ve bakım

Çalışma Grubu

Esra Karataş - Şehir Plancısı, Koruma Uzmanı

Ömer Sarı - Y. Şehir Plancısı

Batuhan Akkaya - Y. Şehir Plancısı

Sevil Şeten - Şehir Plancısı

Simge Zilif - Şehir Plancısı

Şirin Sıngın - İletişim ve Tanıtım

<http://www.tarihkentlerbirlii.org/>
<http://www.cekulvakfi.org.tr/>